

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Рейтинг небанківських фінансових установ

Студентки 2 курсу 4м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Фінансове посередництво»

Склярук Олени
Леонідівни

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Аванесова Ірина
Анатоліївна

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук,
доцент

Жураховська
Людмила
Валентинівна

Київ– 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕЙТИНГУВАННЯ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ.....	7
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ПРОЦЕСУ РЕЙТИНГУВАННЯ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ ЗА 2014-2018 РОКИ	16
2.1. Оцінка показників діяльності небанківських фінансових установ.....	16
2.2. Характеристика цільових сегментів ринку небанківських фінансових установ.....	23
2.3. Недоліки рейтингування небанківських фінансових установ та шляхи їх вирішення.....	28
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОЦЕСУ РЕЙТИНГУВАННЯ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ	32
3.1. Фінансовий моніторинг небанківських фінансових установ.....	32
3.2. Імплементация в Україні міжнародного досвіду визначення успішності небанківських фінансових установ.....	37
3.3. Алгоритм визначення успішності діяльності небанківських фінансових установ.....	42
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	56

ВСТУП

Актуальність дослідження. Особливої актуальності для громадян набуває питання вибору надійної фінансової установи, що має значний запас стійкості та в змозі вчасно розрахуватись по своїм зобов'язанням. Це обумовлює необхідність проведення оцінки фінансової діяльності небанківських фінансових установ, як для клієнтів, що користуються їх послугами, так і для самих установ, щоб дослідити зовнішнє середовище та свою конкурентоспроможність. Тому доцільним є проведення не тільки внутрішнього аналізу діяльності, а й порівняння його фінансових показників з такими ж параметрами інших небанківських фінансових установ на основі використання сучасних методів та моделей рейтингового оцінювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробка методології рейтингування є предметом дослідження багатьох вітчизняних авторів, а саме: Міщенко В.І. у своїй праці визначає основні підходи до аналізу основних методів рейтингування банківських установ, які доцільно адаптувати для оцінки небанківського сектору[28]; Левченко В.П. дає ґрунтовне визначення ринку небанківських фінансових послуг та встановлює основні постулати їх діяльності[26]; Гордіца Т.М. висвітлює сучасні методи рейтингування банків та їх необхідність застосування для небанківських фінансових установ[17]; Терещенко О.О. досліджував рейтингові агентства, яка проводять оцінку як банківського, так і небанківського секторів економіки, а також надає аналіз міжнародним рейтинговим агенствам[36]; Готовчиков І.Ф. запропонував визначення дефініції «рейтинг», а також дав оцінку регресійній моделі рейтингування, як найбільш перспективного методу [18]; Батковський В.А. виділив основні методи рейтингування, які є загальноприйнятими, та дають комплексну оцінку об'єкта рейтингування[16]; Карчева Г., Камінський А., Юрчук О. дослідили основні вітчизняні методи рейтингування та визначили їх основні недоліки [22]; В.С. Кромонов, який проаналізував індексу методику визначення рейтингу, яка дозволяє оцінити як банківську, так і небанківську

фінансові установи [23]; Нагайчук Н. Г., Гончаренко О. О. визначили поняття «рейтинг» та використали загальноприйняті методики рейтингування саме для небанківських фінансових установ на прикладі сектору страхових послуг[14]. Проте автори не приділяли значної уваги розробці саме методів побудови рейтингів небанківських фінансових установ. Вони часткового розглядали методи, що застосовуються банківськими установами, та визначали можливість комплексного підходу щодо проведення рейтингової оцінки. Тому дане питання потребує ґрунтовного дослідження й надалі.

Метою дослідження є розкриття теоретичних засад, розробка методичних підходів та практичних рекомендацій щодо рейтингу небанківських фінансових установ.

Для досягнення цієї мети були сформульовані такі **завдання**:

- дослідити економічну сутність, функції та завдання рейтингового оцінювання небанківських фінансових установ;
- розглянути методи та принципи складання системи рейтингової оцінки небанківських фінансових установ;
- здійснити порівняльний аналіз методик рейтингової оцінки банківських фінансових установ та виявити їх можливість застосування для небанківських установ;
- проаналізувати сучасний стан функціонування небанківських фінансових установ;
- визначити основні недоліки рейтингування небанківських фінансових установ та надання рекомендацій щодо їх усунення;
- обґрунтувати напрями застосування міжнародного досвіду визначення успішності небанківських фінансових установ.

Об'єктом дослідження є процес рейтингування небанківських фінансових установ, а **предметом дослідження** – успішність діяльності небанківських фінансових установ..

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці, нормативно-правові акти та нормативні документи

Національного банку України з питань діяльності небанківських фінансових установ. В основу дослідження покладено загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: абстрактно-логічний – для аналізу фахової літератури, теоретичного узагальнення й формування висновків щодо сутності методології рейтингування небанківських фінансових установ та здійснення комплексної оцінки основних показників; декомпозиції – для розкриття мети дослідження та постановки завдань; методи аналізу та синтезу – для розробки методів рейтингування небанківських фінансових установ на основі банківських рейтингових оцінок, таких як CAMELSO, модель Альтмана, методика В.С. Кромонава – як одна із основних методик, що відображає синтез експертного та балансових принципів рейтингування небанківських фінансових установ.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти з питань діяльності небанківських фінансових установ; офіційні дані Національного банку України; аналітичні огляди рейтингових агентств Standard&Poor's, Moody's, Fitch Ratings; фінансова звітність страхових компаній, кредитних спілок, недержавних пенсійних фондів, фінансових компаній та лізингодавців, ломбардів; монографічні дослідження та наукові публікації з досліджуваної проблеми.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні методичних підходів побудови рейтингів для небанківських фінансових установ шляхом визначення основних пріоритетних показників та застосування розробленого алгоритму рейтингування для небанківських фінансових установ

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати дослідження щодо аналізу діючих методик рейтингування банківських фінансових установ, а також їх використання як основи для побудови комплексних рейтингів для небанківських установ з використанням закордонного досвіду та його адаптивності до України, можуть бути використані на практиці. Небанківські фінансові установи можуть самостійно розраховувати власний рейтинг використовуючи наданий алгоритм розрахунку та рекомендації.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Склярук О.Л. Методи рейтингування небанківських фінансових установ//Управління діяльністю фінансових установ: змін стереотипів: зб. наук. ст. студ. денної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. – Ч. 2. – 296с. (С.162-167).

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 49 сторінок. В роботі представлено 29 таблиць, 10 рисунків, 11 додатків та використано 62 наукових джерела.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕЙТИНГУВАННЯ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Стійкість і стабільність діяльності небанківських фінансових установ є одними з найбільш важливих умов розвитку будь-якої національної економіки. Ступінь розвитку ринку фінансових послуг обумовлюється кількістю та якістю фінансових установ, а також різноманітністю фінансових послуг, які вони можуть запропонувати.

Відповідно до Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", небанківська фінансова установа — це юридична особа, яка надає одну чи кілька фінансових послуг та яка внесена до Державного реєстру фінансових установ в установленому законодавством України порядку[2].

Характерною рисою небанківських фінансових установ є досить вузька спеціалізація, що чітко регламентується державою. Вони функціонують на основі відповідних нормативно-правових актів (Закон України «Про банки та банківську діяльність»[1], Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»[2]) та не мають ліцензії, яка дозволяє виконувати операції, притаманні лише банківським установам (приймання депозитних вкладів та ведення поточних рахунків клієнтів згідно із законом «Про банки і банківську діяльність»[1]). На відміну від банків, ці установи залучають ті заощадження, які банківська система не може прийняти, або не може задовольнити певні, часто індивідуалізовані умови населення щодо розміщення своїх грошових коштів.

Основні напрями діяльності сучасних небанківських фінансових установ пов'язані з акумуляцією заощаджень населення шляхом залучення коштів на вклади, випуску власних акцій, облігацій, продажу страхових полісів, кредитуванням певної сфери економіки або господарської діяльності, наданням

іпотечних кредитів, організацією пенсійного та соціального забезпечення населення та інші напрями відповідно до законодавства України.

Згідно з визначенням В. Левченко: «Ринок небанківських фінансових послуг – це частина фінансового ринку, де надають фінансові послуги небанківські фінансові установи, до яких належать усі юридичні особи, які відповідно до законодавства України не є банками і які внесено до Державного реєстру фінансових установ.» [28,с.21]

Ринок небанківських фінансових послуг представлений установами, що забезпечують доступ населення держави до широкого спектру фінансових послуг небанківського характеру. Такими фінансовими організаціями є страхові компанії, кредитні спілки, недержавні пенсійні фонди, ломбарди, фінансові компанії та лізингодавці (Додаток А).

Основною причиною збільшення кількості небанківських фінансових установ є зростання доходів населення, що дає змогу користуватися послугами, що пропонують страхові або фінансові компанії, і ,в той же час, скорочення доходів населення, що призводить до залучення додаткових коштів у кредитних спілках або ломбардах.

Аналізуючи праці В.Д. Базилевича, який дав визначення небанківським фінансовим установам, а також оцінив загальний стан та вплив їх на економіку країни, можна виокремити основні переваги небанківських установ саме з точки зору споживача їх послуг. Згідно з ним: «Більшість споживачів послуг позитивно оцінюють небанківські фінансові установи як джерело кредитування.»[16,с.7]

Головними перевагами таких кредитів є нижчі вимоги до платоспроможності позичальників, швидші процедури укладання договорів (особливо з лізинговими компаніями та кредитними спілками), географічна близькість до клієнта через наявність розгалуженої мережі філій та анонімність (особливо, що стосується фінансових компаній з видачі миттєвих кредитів та ломбардів). Клієнти здебільшого готові платити більш високу плату за такі клієнтські зручності.

Гордіца Т.М. визначає: «Фізичні особи надають перевагу кредитним спілкам через простіші процедури оформлення кредитів та можливість отримання кредитів на прийнятних умовах без застави чи поруки.»[16] Депозитні послуги кредитних спілок є менш популярними через відсутність покриття гарантіями Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Готовчиков І.Ф. об'єктивно оцінює причини волатильності на ринку небанківських фінансових послуг: «Потенційні клієнти позитивно ставляться до послуг ломбардів, як більш доступних та менш ризикових порівняно з іншими альтернативами.»[19,с.4] Великими попитом користуються ломбарди та компанії, які видають «кредити до зарплати», завдяки короткостроковим кредитам через інтернет та кіоски. Послугами ломбардів активно користуються малозабезпечені громадяни для покриття щоденних витрат, а також представники працюючих верств населення та середнього класу у ситуаціях, коли терміново потрібні гроші.

Особливої уваги для дослідження серед науковців набуває питання вибору надійної фінансової установи, що має значний запас стійкості та в змозі вчасно розрахуватись по своїм зобов'язанням.

На думку Терещенко О.О.: «Проведення оцінки фінансової діяльності небанківських фінансових установ є необхідністю, як для клієнтів, що користуються їх послугами, так і для самих установ, щоб дослідити зовнішнє середовище та свою конкурентоспроможність.» [45, с.9] Тому доцільним є проведення не тільки внутрішнього аналізу діяльності, а й порівняння його фінансових показників з такими ж параметрами інших небанківських фінансових установ на основі використання сучасних методів та моделей рейтингового оцінювання.

Отже, небанківські фінансові установи є потужними конкурентами банків у боротьбі за вільні грошові кошти населення та беруть на себе надання фінансових послуг, виконання яких не вигідне чи законодавчо заборонене банком. Існуюче розмаїття небанківських фінансових установ в Україні вимагає застосування, з одного боку, специфічних підходів до їх державного

регулювання, а, з іншого, універсальних заходів відродження і розвитку ринку фінансових послуг

Основні підходи та наукові гіпотези до визначення дефініції «рейтинг» представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Визначення поняття «рейтинг»

Автор	Визначення
Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [2]	- це умовний вираз показника об'єкта рейтингування в цілому або окремо відповідно до національної шкали оцінки.
Національний банк України [8]	- позиція на ринку залежно від певних параметрів і показників діяльності, фінансового стану, виконання економічних нормативів, вимог законодавства тощо.
Батковський В. А. [17, с. 145]	- ієрархічно побудована система індикаторів сталого розвитку, які кількісно та якісно характеризують його опорні складові - соціально-економічні процеси, стан природного середовища, якість життя
Карчева Г., Камінський А., Юрчук О. [24, с. 22].	- аналіз узагальнених груп економічних нормативів як оцінка сукупних ризиків. Рейтинг - сукупний ризик, або величина, пропорційна сукупному ризику, своєрідний індекс надійності
Нагайчук Н. Г., Гончаренко О. О. [48, с. 331].	- система порівняльної оцінки з метою визначення місця організації за підсумковим інтегральним значенням показника, який комплексно характеризує інвестиційну привабливість і платоспроможність у різних сферах діяльності, у галузі, регіоні, країні, і базується на даних офіційної звітності.
Готовчиков І. Ф. [19, с. 2]	- комплексна оцінка, яка проводиться за багатьма факторами, кількість яких, як і самі ці фактори, визначається окремо.

* Примітка: розроблено автором за джерелами [2,8,17,19,24,48]

Попит на послуги небанківських фінансових установ постійно зростає, а їх кількість скорочується, що спричинене рядом факторів, які і стають визначними

при виборі фінансової установи для споживача. Визначення рейтингу є одним з методів аналізу, який дозволяє одержати комплексну оцінку фінансового стану небанківських фінансових установ і порівняти їх між собою.

Отже, виходячи з проаналізованих трактувань, поняття «рейтинг» доцільно визначити як порівняльну якісну або кількісну оцінку аналізованого об'єкта за сукупністю взаємопов'язаних характеристик.

Рейтингування здійснюється з метою одержання інформації про позицію установи на ринку та визначити наявність у нього певних конкурентних переваг. У цьому зацікавлені всі учасники фінансового ринку: кредитори, інвестори, органи банківського нагляду, громадськість.

Рейтинговий підхід передбачає встановлення кількох рівнів (груп, категорій) фінансового стану та інших параметрів діяльності небанківської фінансової установи, тісно пов'язаних між собою. Кінцевим результатом рейтингової оцінки є віднесення певної установи до тієї чи іншої групи, а для державних рейтингових систем – ще й розроблення рекомендацій щодо подальшої діяльності установи[48,с.32] .

Оскільки не існує чіткої методики визначення рейтингів небанківських фінансових установ, доцільно застосувати методи і підходи, що використовуються для аналізу результатів діяльності банків. На фінансовому ринку небанківські установи пропонують послуги для малого та середнього бізнесу, тому банківські методи рейтингування слід адаптувати відповідно до особливостей їх діяльності.

Найбільш актуальним для небанківських фінансових установ є побудова державних рейтингів, оскільки вони є більш об'єктивними та охоплюють весь спектр фінансових показників, що дає змогу оцінити установу комплексно. Дані рейтинги повинні бути відкритими та достовірними для покращення положення та сприйняття фінансової установи серед населення .

Враховуючи фактор часу, то, на мою думку, короткострокові рейтинги (до 1 року) мають сенс для регулювання і контролю діяльності установи на поточну перспективу, а довгострокові (більше 1 року) доцільні для перевірки та підбиття

підсумків діяльності на майбутні періоди. Тому, враховуючи всі класифікаційні ознаки щодо видів рейтингів, підтверджується необхідність регулярного рейтингування небанківських фінансових установ та створення єдиної шкали оцінки як на національному, так і міжнародному рівні.

Підсумовуючи наукові праці, можна виділити загальну класифікацію рейтингів фінансових установ (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація рейтингів фінансових установ

Класифікаційна ознака	Види
За типом власності:	- державні; - недержавні.
За сферою розповсюдження:	- міжнародні; - національні.
За ступенем прозорості:	- відкриті; - закриті.
За способом оцінювання:	- експертні; - бухгалтерські.
З метою побудови:	- бальні; - індексні; - номерні; - регресійні.
За призначенням:	- уніфіковані; - диференційовані.
За фактором часу:	- короткостроков (до 1 року); - довгострокові (більше 1 року).
За формою спостереження:	- інсайдерські; - дистанційні.
За характеристикою фінансової діяльності:	- оцінка кількісних чи об'ємних показників; - оцінка якісних показників.
За об'єктами дослідження:	- рейтинг цінних паперів; - фінансові позиції учасників ринку.

* Примітка: розроблено автором за джерелами [28, с.219], [43]

Найчастіше питанням рейтингування банків та фінансових установ займаються рейтингові агентства, які спеціалізуються на об'єктивній оцінці діяльності установи протягом зазначеного періоду та встановлюють основний параметр, відповідно до якого і визначається позиція установи у загальному рейтингу.

Результати їх досліджень служать об'єктивною інформаційною базою для прийняття управлінських рішень. Серед найбільш відомих рейтингових агентств України є «Кредит-рейтинг», «Експерт-рейтинг», «Сінс Україна», «Рюрік», Агентство фондового ринку, Українське агентство фінансового розвитку[37].

Діяльність рейтингових агентств в Україні регламентується Законами України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [3], «Про цінні папери та фондовий ринок» [4]. Українські рейтингові агентства у своїй практиці застосовують для надання кредитного рейтингу чинну Національну рейтингову шкалу, яка введена в дію Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рейтингової шкали» від 26.04.2007 р. №665[11].

При розробці рейтингів, залежно від складу оцінюваної інформації, виділяють два основні підходи – експертний і балансовий (Додаток Б).

Експертний підхід ґрунтується на використанні досвіду та кваліфікації фахівців у сфері фінансової діяльності та передбачає визначення на основі всієї доступної їм інформації якісних оцінок стану та перспектив діяльності даної установи.

Балансовий підхід передбачає оцінку стану установи виключно на основі його офіційної фінансової звітності, аналізу кількісних показників і рівня виконання встановлених вимог [47,с.103].

На практиці, при розробці рейтингів, зазвичай, використовують обидва підходи, поєднуючи переваги кожного із них, що підвищує надійність прийнятої системи рейтингування.

Я вважаю, що при оцінюванні небанківських фінансових установ серед експертного підходу найбільш підходящим є використання методу суми переваг,

а з балансового – методів «ідеальної установи» та «еталонної групи». Саме використання даних методів у своїй сукупності дозволить побудувати об'єктивний рейтинг.

Батковський В.А у своїй праці виділяє чотири основні методи побудови рейтингу: номерний, бальний, індексний та регресійний [17, с.149].

Номерний рейтинг – це присвоєння місця фінансової установи за кожним з оцінюваних об'ємних показників. Як критерії, використовуються обсягові показники діяльності, зокрема розмір статутного капіталу, власного капіталу, фінансового результату тощо.

Бальний рейтинг – присвоєння місця фінансової установи за комплексною оцінкою показників, що записана сумою балів.

При використанні індексної методики рейтингу визначаються оціночні показники фінансового стану та вагові коефіцієнти для кожного з показників. Рейтинг орієнтується не на статистичне значення, а на показники, що ранговані з врахуванням ризику. При цьому залучаються не тільки балансові, а й позабалансові дані.

Регресійна методика передбачає визначення деякої сукупності фінансових установ, розрахунок значень факторних показників по кожній установі і середніх за їх сукупністю. Використовується кореляційно-регресійний аналіз, у ході якого вимірюється взаємозв'язок між показниками ефекту діяльності, зокрема доходом, прибутком тощо як результативної ознаки і факторними показниками, на основі яких здійснюється оцінка рейтингу [40].

Серед існуючих зарубіжних методів і моделей рейтингової оцінки виділяють наступні:

- класифікаційні (статистичні) методи оцінки, до яких належать рейтингові (бальні) системи оцінки та моделі прогнозування банкрутства;
- моделі комплексного аналізу (на основі «напівемпіричних» методів, тобто які базуються на експертних оцінках аналізу економічної доцільності: FIMS, BAKIS, PARTS, CAMPARI, MEMO RISK, PARSER та інші [15, с.35].

Зарубіжні методики не є адаптованими до вітчизняної економіки і не враховують ряд важливих умов, в яких працюють українські фінансові установи, а саме: особливості в системі бухгалтерського обліку і податковому законодавстві, вплив інфляції на формування показників діяльності, специфічність національного ринку та інше. Також граничні значення показників, що запропоновані зарубіжними вченими часто є недосяжними для українських фінансових установ.

Вітчизняні методики здебільшого базуються на розрахунку фінансових показників, які розраховуються підставі даних фінансової звітності за останній звітний період, в той час як використання якісних характеристик фінансових установ (ділова репутація, стан фінансової звітності, характеристика менеджменту, аналіз зовнішнього середовища) є другорядним [38].

Важливою проблемою також є закритість рейтингів небанківських фінансових установ, які розраховують державні регулятори, що породжує необхідність у створенні єдиної рейтингової системи транспарентності за основними показниками діяльності небанківських фінансових установ.

Закордонний досвід визначення успішності небанківських фінансових установ зводиться до формування рейтингів використовуючи найвідоміші системами рейтингування.

Кожне агентство самостійно розробляє власний алгоритм оцінювання фінансової установи враховуючи низку факторів, які є визначити та підсумовують її діяльність за звітний період.

Оцінці підлягають всі аспекти капіталу, кредитного плеча та прибутку (за винятком регулятивного капіталу), ризик-позиція, фінансування і ліквідність за різними методологіями для небанківських фінансових установ з метою відображення їх різних фінансових ризиків. Послуги агенств може собі дозволити не кожна установа через їх високу плату, проте після рейтингування підвищується лояльність споживачів послуг за рахунок зростання довіри та підтвердження позиції установи міжнародною організацією.

Отже, порівняння характеристик сучасних методів та моделей рейтингового оцінювання дозволив встановити, що на сьогодні рейтинги фінансових установ є індикаторами їх надійності та ефективності для потенційних вкладників, інвесторів, партнерів та держави.

Проведені дослідження стали підґрунтям для побудови регресійної моделі для рейтингового оцінювання діяльності небанківських фінансових установ, очевидною перевагою якої є отримання об'єктивної оцінки заснованої на аналізі реальних взаємозв'язків між факторами впливу і результатом.

Подальші дослідження методів рейтингування небанківських фінансових установ повинні бути спрямовані на розробку більш комплексних, адаптованих до сучасних умов методик рейтингового оцінювання установ в Україні.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА ПРОЦЕСУ РЕЙТИНГУВАННЯ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ ЗА 2014-2018 РОКИ

2.1. Оцінка показників діяльності небанківських фінансових установ

Існує велика кількість методів та моделей, які використовуються для проведення рейтингового оцінювання комерційних банків на основі обраних показників, таких як оцінка надійності, ефективності банківських установ, а також оцінка їхньої кредитоспроможності. Проте, немає чітко визначених моделей та алгоритмів здійснення процесу рейтингування саме для небанківських фінансових установ через специфіку їх діяльності, тому виникає необхідність адаптувати банківські моделі рейтингування відповідно до небанківських установ.

Найбільш поширеними є номерні, бальні, рейтингові, індексні методи, проте поряд із ними має місце застосування економіко-математичних та інших методів і моделей.

Для оцінки адаптативності банківських методів побудови рейтингів для небанківських установ, було обрано страховий ринок, оскільки саме страхові компанії мають відкриту звітність і відповідність до законодавства, на відміну від ломбардів та кредитних спілок.

На 2018 рік за розміром активів в Україні діють 10 найбільших страхових компаній: «Уніка» (3 374 471 тис. грн), «PZU Україна» (2 466 434 тис. грн), «АХА страхування» (2 469 859 тис.грн), «Інго Україна» (2 070 923 тис. грн), «Альянс» (1 665 861 тис.грн), «ТАС СГ» (1 650 503 тис.грн), «Арсенал Страхування» (1 815 377 тис.грн), «Українська страхова група» (1 001 213 тис.грн), «Універсальна» (908 168 тис.грн), «АСКА» (904 211 тис.грн). [36]

Найбільш популярними для побудови банківських рейтингів застосовують такі методи, як систему комплексної оцінки CAMELSO, модель Альтмана та методологію В.С. Кромонава.

Класичним прикладом бального методу є рейтингова система CAMELSO, яка була розроблена групою експертів США. Ця методика широко використовується у світовій практиці та в Україні.

Абревіатура CAMELSO походить від перших букв компонент, що перевіряються: С (Capital adequacy) – достатність капіталу, А (Asset quality) – якість активів, М (Management) – якість управління, Е (Earnings) – прибутковість, L (Liquidity) – ліквідність, S (Sensitivity to risk) – чутливість до ризику та О (Operational risk) – операційний ризик.[38,с.233] Загальна оцінка розраховується як середнє арифметичне оцінок за кожною компонентою, яка перевіряється. Найкраща оцінка – 1, найгірша – 5.

На мою думку, для адаптації методики CAMELSO до визначення комплексного рейтингу страхових компаній можливо застосувати такі показники і віднести їх до п'яти компонент (CAMEL): К1 – забезпеченість страховими резервами, К2 – відповідність суми інвестиційних активів обсягам страхових резервів і власного капіталу, К3 – коефіцієнт надійності, К5 – рівень покриття власними коштами зобов'язань зі страхування в цілому та участь перестраховальників у заробленій премії.

Всі розрахунки здійснювались на основі Балансу та Звіту про фінансові результати страхових компаній за 2018 рік. Комплексний розрахунок компонент для страхових компаній за підсумками 2018 року представлений у Додатку В.

Отже, результатом застосування методики CAMEL для страхових компаній є використання оптимальних компонент для здійснення комплексної оцінки страхових компаній та побудови об'єктивного рейтингу за результатами фінансової звітності.

В результаті розрахунків з застосуванням п'яти компонент був отриманий наступний рейтинг страхових компаній відповідно до адаптативної методики CAMEL для страхових компаній.

Згідно рейтингу, першу позицію займає страхова компанія (далі – СК) «Інго Україна», а наступні позиції розділили СК «АХА страхування» та СК «ТАС СГ». Найгіршу оцінку отримала СК «Універсальна», причиною цього є

збиток у 2018 році, що відобразилось у розрахунках КЗ (коефіцієнту надійності страхової компанії) за рахунок від'ємного значення (табл.2.1)

Таблиця 2.1

Рейтинг страхових компаній України за підсумками результатів діяльності за 2018 рік за методикою CAMEL

Позиція у рейтингу	Страхова компанія	Рейтингова оцінка
1	Інго Україна	1
2	АХА страхування	2
3	ТАС СГ	2
4	Альянс	2,5
5	Українська страхова група	2,5
6	АСКА	2,5
7	Уніка	3
8	Арсенал Страхування	3
9	PZU Україна	3,5
10	Універсальна	4

*Примітка: розроблено автором за джерелами [49,50,51,52,53,54,55,56,57,58]

Таким чином банківський метод CAMELSO не можливо в повній мірі застосування на практиці для небанківських фінансових установ, в тому числі, страхових компаній.

Не зважаючи на нескладну процедуру аналізу та наочність результатів, даний метод вимагає наявності усіх необхідних для оцінювання даних з метою проведення комплексної оцінки фінансової установи. Проте, даний метод вдається реалізувати шляхом введення меншої кількості компонент (CAMEL), що дозволяє також комплексно оцінити установу.

Індексний метод передбачає використання вагових коефіцієнтів для кожного з показників. Як правило, вибір вагових коефіцієнтів проводиться експертами на основі власного досвіду роботи, інтуїції та професійних знань.

Індексним методом для побудови рейтинга є модель оцінювання ймовірності банкрутства на основі визначення показників фінансового стану і платоспроможності фінансової установи за рахунок введення Z-коефіцієнту. Найкращим прикладом такої методики є методика професора Альтмана[26,с.60].

Модель подана у лінійному вигляді як залежність основних п'яти балансових показників, до яких належать: частка власних коштів в оборотних активах (x_1), рентабельність активів розрахована з використанням нерозподіленого прибутку (x_2), рентабельність активів розрахована з використанням чистого прибутку (x_3), коефіцієнт покриття поточних зобов'язань власним капіталом (x_4) та коефіцієнт трансформації (x_5)[41].

Результати розрахунків основних п'яти показників дають комплексно визначити ймовірність до банкрутства страхових компаній, тобто їх стійкість на страховому ринку залежно від їх фінансового стану (Додаток Г).

Відповідно до отриманих значень можливо побудувати рейтинг страхових компаній на основі моделі Альтмана (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Рейтинг страхових компаній України за підсумками результатів діяльності за 2018 рік на основі моделі Альтмана

Позиція у рейтингу	Страхова компанія	Z - коефіцієнт	Ймовірність банкрутства
1	Інго Україна	4,99	Дуже низька
2	Українська страхова група	4,45	Дуже низька
3	PZU Україна	2,91	Низька
4	АХА страхування	2,55	Висока
5	Альянс	2,54	Висока
6	Арсенал Страхування	2,28	Висока
7	АСКА	2,22	Висока
8	ТАС СГ	2,18	Висока
9	Універсальна	2,11	Висока
10	Уніка	2,03	Висока

*Примітка: розроблено автором за джерелами [49,50,51,52,53,54,55,56,57,58]

За результатами проведеного рейтингування на основі моделі Альтмана найкращу стійкість та низьку ймовірність до банкрутства має СК «Інго Україна» (4,99) та СК «Українська страхова група» (4,45). СК «PZU Україна» (2,91) має низьку ймовірність до банкрутства та займає третю позицію у рейтингу серед найбільших за активами страхових компаній України. Найгірше значення Z -

коефіцієнту має СК «Уніка» (2,03), що вказує на високу ймовірність до банкрутства, порівняно з іншими компаніями, та займає десяте місце у рейтингу. Отже, значення індексів страхових компаній варіюються в межах високої, низької або дуже низької ймовірності до банкрутства.

За підсумками проведених рейтингових оцінок на основі двох методів (табл. 2.2 та табл. 2.4) вдалося побудувати рейтинги, незалежно від кардинально різних методик до розрахунків, першу позицію займає СК «Інго Україна». Тобто, співставлення рейтингів за різними методиками дозволяє побудувати ідеальний алгоритм визначення методу рейтингування доповнюючи один одного.

Порівнюючи модель Альтмана та метод CAMELSO для страхових компаній у розрізі небанківських фінансових установ, можна дійти висновку, що ці два методи кардинально відрізняються за своєю суттю і орієнтовані лише для банківських установ.

Проте, якщо вводити додаткові або замінні показники у межах однієї компоненти залежно від виду небанківської установи та наявних даних, то можливо побудувати комплексний рейтинг для ранжування всіх аспектів діяльності саме для небанківської фінансової установи.

Отже, модель Альтмана є адаптативною для побудови рейтингу небанківських фінансових установ за рахунок використання основних показників, які є суміжними з банківськими установами. Проте даний рейтинг не є комплексним у своїй природі, так як в його основу покладена оцінка лише однієї компоненти – стійкості.

На використанні індексів базується метод В.С. Кромонава, що дозволяє досить повно оцінити фінансово-економічні показники діяльності фінансових установ[25].

Для аналізу використовуються дані балансу, на основі яких розраховуються абсолютні параметри капіталу, зобов'язань, активів. За допомогою співставлення вказаних параметрів визначаються параметричні коефіцієнти, а далі розраховується поточний індекс надійності.

Узагальнена формула для обчислення поточного індексу надійності за методом В.С. Кромонава має такий вигляд (2.1):

$$N = 45\% \times K1 + 20\% \times K2 + 10\% \times \frac{K3}{3} + 15\% \times K4 + 5\% \times K5 + 5\% \times \frac{R6}{3} \quad (2.1),$$

де K1 – генеральний коефіцієнт надійності, K2 - коефіцієнт миттєвої ліквідності, K3 – крос-коефіцієнт як співвідношення сукупних зобов'язань та ризикових активів, K4 – генеральний коефіцієнт ліквідності, K5 – коефіцієнт захищеності капіталу, K6 – коефіцієнт фондової капіталізації прибутку як відношення власного капіталу до сформованого статутного фонду[22].

Згідно з методом В.С. Кромонава, «ідеальною» вважається та установа, яка має такі показники: K1=1, K2=1, K3=3, K4=1, K5=1, K6=3.

Емпіричну вагу кожного показника визначено в результаті експертного дослідження його значущості (K1=45%, K2=20%, K3=10%, K4=15%, K5=5%, K6=5%) і підібрано так, щоб значення індексу надійності (N) коливалося в межах від 0% (абсолютно нестійка установа) до 100% (ідеально стійка установа)[40,с.150].

Результати розрахунків показників дозволяє оцінити стійкість фінансових установ, але на відміну від моделі Альтмана, розрахунок оцінюючих показників відрізняється (Додаток Д).

Побудова рейтингу за методикою Кромонава з врахуванням параметричних коефіцієнтів дала змогу оцінити надійність страхових компаній. У результаті обчислень, підсумковий бал надійності за підсумками діяльності страхових компаній за 2018 рік вказує на те, що лідер минулих рейтингів має найнижчий бал (СК «Інго Україна» – 29,11), а найвищий отримала компанія, що мала найгірші результати минулих ранжувань (СК «Універсальна» – 82,48). А більшість страхових компаній має посередню оцінку, тобто допустиму для подальшої діяльності(табл.2.3).

Рейтинг страхових компаній України за підсумками результатів діяльності за 2018 рік за методикою Кромонава

Позиція у рейтингу	Страхова компанія	Підсумковий бал надійності	Загальна оцінка значень
1	Універсальна	82,48	Задовільна
2	Арсенал Страхування	80,09	Задовільна
3	АХА страхування	78,51	Задовільна
4	Українська страхова група	62,76	Посередня
5	Альянс	60,17	Посередня
6	ТАС СГ	58,06	Посередня
7	АСКА	55,40	Посередня
8	Уніка	41,58	Гранична
9	PZU Україна	36,19	Гранична
10	Інго Україна	29,11	Незадовільна

*Примітка: розроблено автором за джерелами [49,50,51,52,53,54,55,56,57,58]

Отже, даний розподіл страхових компаній за методикою Кромонава кардинально відрізняється від результатів використання системи CAMELSO та моделі Альтмана, що ще раз підтверджує факт недосконалості банківських рейтингів та проведення ранжування лише за одним критерієм. Методика Кромонава робить акцент на надійності фінансової установи, а відсутність показників прибутковості є найбільшим недоліком методики. Проте, дану методику можливо використати для побудови рейтингу будь-якої небанківської фінансової установи, оскільки вона враховує основні дані фінансової звітності. Тому, саме методика Кромонава є найбільш універсальною у своєму застосуванні.

Порівнюючи основні банківські методи і моделі рейтингування, можна зробити висновок, що кожен з методів не дає в повній мірі оцінку фінансовій установі, а побудова рейтингу базується на оцінці конкретного показника.

На рахунок застосування банківського методу рейтингування для небанківської фінансової установи, то повноцінно це зробити неможливо, ми можемо лише врахувати певні особливості розрахунку кожного показника окремо для побудови власної моделі рейтингування. Щодо побудови моделей

рейтингування для небанківських фінансових установ існують певні особливості, а саме показники за якими здійснюється оцінка установ.

Аналіз наведених вище характеристик методів рейтингової оцінки дозволив встановити, що найбільш повно враховує усі показники діяльності фінансової установи та дозволяє здійснити їх детальну оцінку сожливо за допомогою адаптування методу CAMELSO до CAMEL, проте дану методику неможливо повністю перенести на оцінку небанківських фінансових установ, але має сенс частково використати для оцінки окремих компонент. Оптимальним є застосування методики В.С. Кромонава, як індексного методу рейтингування. Однак, ці методи теж мають недоліки, серед яких найбільш суттєвими є необґрунтованість вибору параметрів для аналізу та неможливість співставлення показників діяльності небанківських фінансових установ між собою.

2.2. Характеристика цільових сегментів ринку небанківських фінансових установ

Ступінь розвитку ринку фінансових послуг обумовлюється кількістю та якістю фінансових установ, а також різноманітністю фінансових послуг, які вони можуть запропонувати.

З допомогою консолідованих звітних даних, що розміщені Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, можна зробити висновки про діяльність установ на ринку небанківських фінансових послуг за 2014-2018 роки. Загальна динаміка небанківського сектору постійно зменшується та вказує на негативну тенденцію, що зумовлена різними факторами. Ступінь розвитку ринку фінансових установ можна пояснити кількістю та якістю фінансових установ, а також різноманітністю фінансових послуг, які вони можуть запропонувати.

Станом на 2018 рік у Державному реєстрі фінансових установ налічувалося 2 181 фінансові установи, з них: 281 страхових компаній, 62 недержавних

пенсійних фондів, 358 кредитних спілок, 167 лізингодавців, 373 ломбардів та 940 фінансових компаній[20, с.60].

Проте скорочення чисельності суб'єктів ринку та погіршення показників їх діяльності на окремих напрямках зумовлені проходженням ними оптимізації шляхом виключення з реєстру та ліквідації фінансово неспроможних і недобросовісних установ (рис. 2.1).

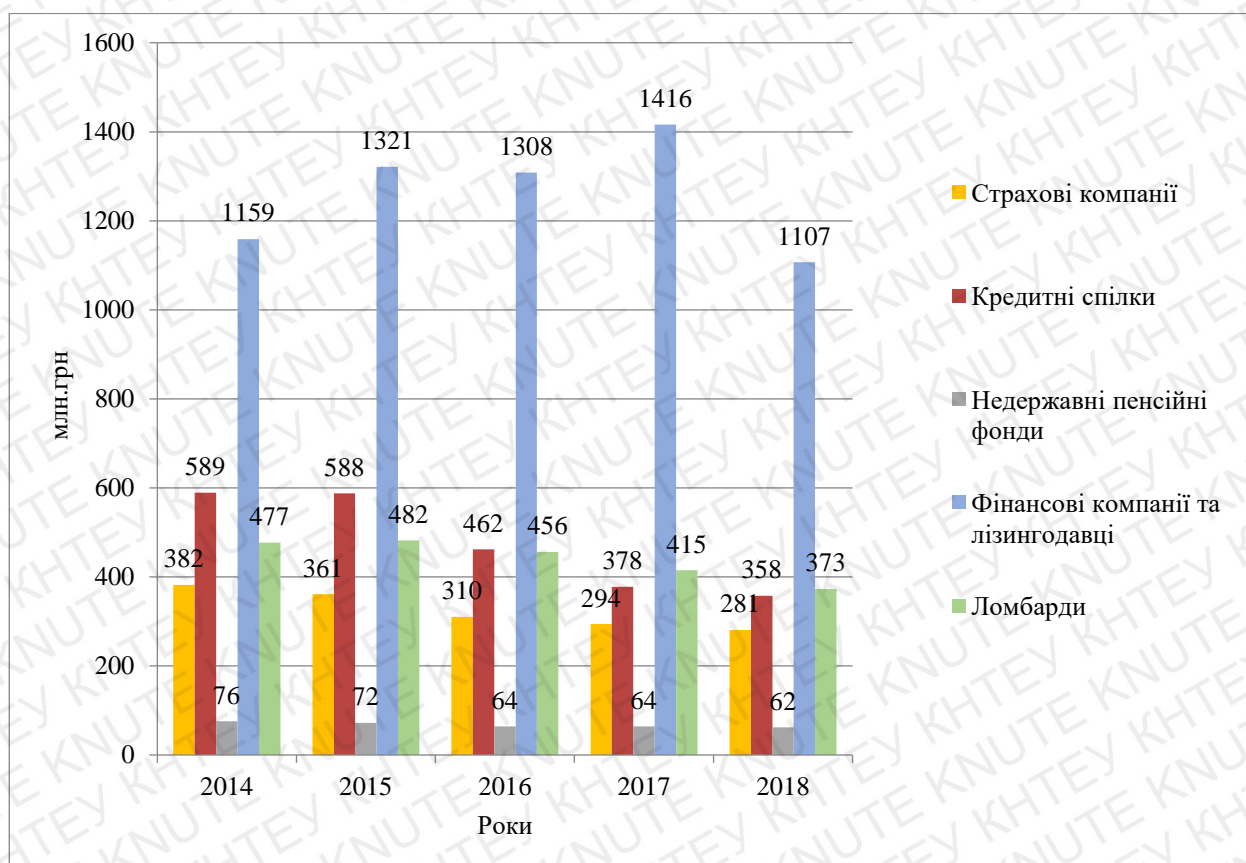

Рис.2.1. Загальна кількість небанківських фінансових установ за сегментами ринку фінансових послуг в Україні у 2014-2018 роках, одиниць

* Примітка: побудовано автором за джерелами [7,9,13,14]

Кількість небанківських фінансових установ у 2018 році порівняно з 2017 зменшилась на 386 одиниць. Це пов'язано зі зменшенням кількості ломбардів (на 42 од.), кредитних спілок (на 20 од.), лізингодавців (на 16 од.) та страхових компаній (на 13 од.). Позитивну динаміку продемонстрували лише фінансові компанії, кількість яких збільшилась на 122 одиниці, у зіставленні з 2017 роком.

Якщо аналізувати за обсягом активів небанківських фінансових установ, то можна стверджувати про зростання за останні 5 років, а саме: активи

фінансових компаній та лізингодавців постійно зростали і досягли 71120 млн. грн. у 2015 році, у 2016 році відбувся спад на 3719 млн.грн, в наслідок чого, розмір активів становив 67401 млн.грн, проте у 2017 році активи зросли на 40 132 млн. грн. і становили 107534 млн.грн, що вказує на позитивну тенденцію і у 2018 році – 125322 млн.грн (рис. 2.2).

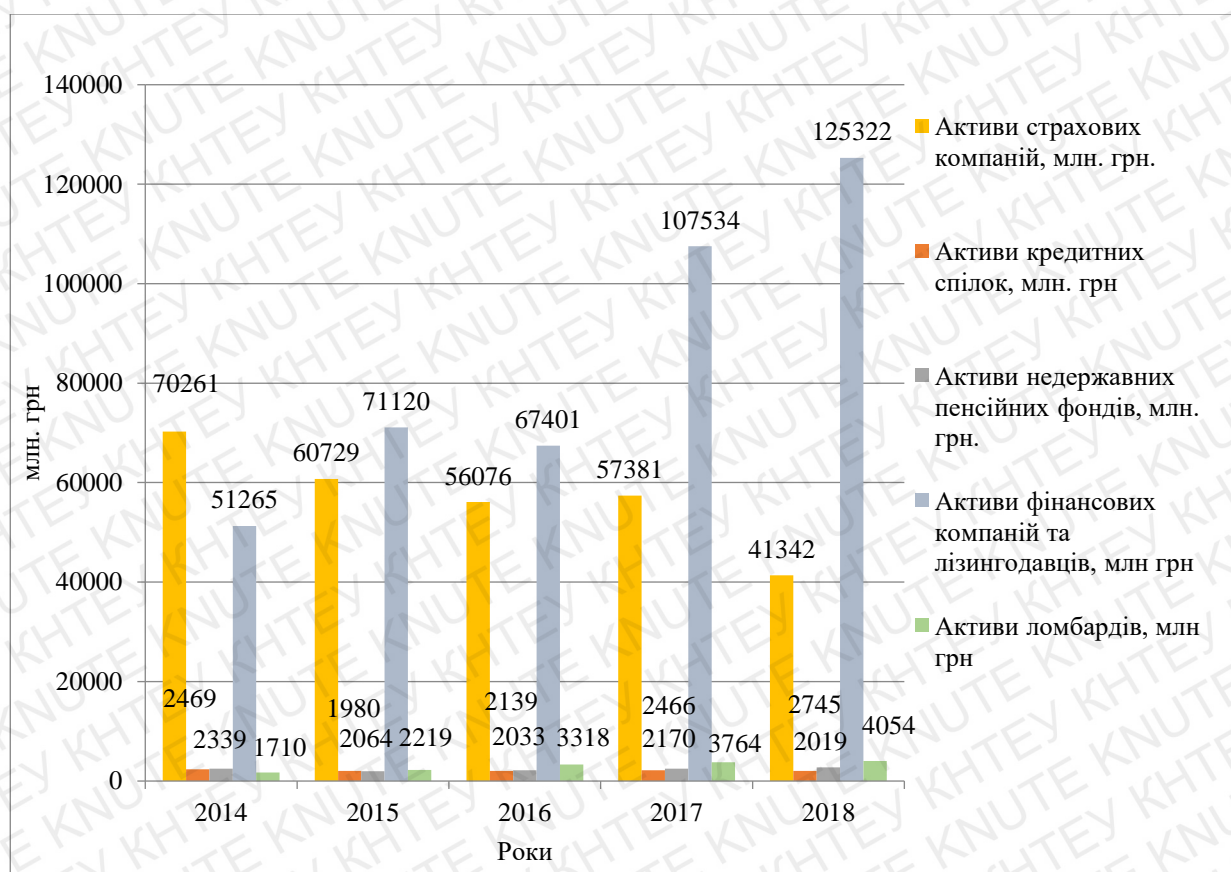

Рис. 2.2. Динаміка активів небанківських фінансових установ за сегментами ринку фінансових послуг в Україні у 2014-2018 роках, млн. грн

* Примітка: побудовано автором за джерелами [7,9,13,14]

Проте, за період з 2014 року по 2018 рік відбулося зменшення обсягу активів кредитних спілок з 2 469 млн.грн до 2019 млн. грн та страхових компаній – з 70 261 млн.грн до 41 342 млн.грн, що є наслідком скорочення кількості установ, зменшення попиту на їх послуги серед населення через відсутність прозорості інформації про діяльність. Оцінка динаміки результатів діяльності небанківських фінансових установ за останні п'ять років вказує на значний ріст показників порівнюючи дані з 2014 року і звітний 2018 рік (Додаток Ж).

Важливим сегментом вітчизняного ринку фінансових послуг є ринок страхування, а страхові компанії виступають, з одного боку, як фінансові установи, що залучають та розміщують кошти з метою отримання прибутку, а з іншого – як організації, що перерозподіляють і страхують фінансові ризики інших суб'єктів ринку [60,с.60]. Кількість компаній на страховому ринку України тривалий час демонструє тенденцію до зменшення, загальна кількість функціонуючих страхових компаній у 2018 році становила 281 установу, що на 13 установ менше, ніж у попередньому році.

Проаналізувавши динаміку страхових премій, можна зробити висновок, що у 2018 року страхові премії становили 45 461,36 млн.грн, а страхові виплати 12 863,37 млн.грн, що вказує на зростання на 12% порівняно з минулим роком.

Важливе значення для успішної діяльності страхових компаній мають активи та розмір страхових резервів, адже вони є індикаторами фінансової стійкості та відображають спроможність компаній у майбутньому виконати взяті на себе зобов'язання. Станом на 2018 рік обсяг загальних активів страховиків становив 41342,04 млн.грн, що на 38,8% менше ніж відповідні показники минулого року.

Щодо страхових резервів, то динаміка їх обсягу демонструє щорічне зростання, однак воно спричинене девальвацією гривні та переоцінкою залишків валютних активів страхових компаній [25, с.60].

Аналіз діяльності кредитних спілок за визначений період вказує на те, що хоч їх кількість і скоротилась, проте загальні активи, кредити надані членам кредитних спілок та їх внески на депозитні рахунки збільшились.

Найбільший попит мають споживчі кредити – 53,8% від суми кредитів (1083,3 млн.грн). У складі споживчих кредитів кредити на придбання автотранспорту становлять 2,6% (27,8 млн. грн), на придбання аудіотехніки, відео та побутової техніки 3,8% (41,9 млн. грн) та на інші потреби – 93,6% (1013,8 млн.грн). Друге місце посідають кредити, надані на придбання, будівництво та ремонт нерухомого майна – 20,3% (409,5 млн. грн)(Додаток К).

Недержавні пенсійні фонди, хоч і охоплюють значно меншу частину ринку, проте є важливою складовою ринку фінансових послуг. Згідно з даними Державного реєстру фінансових установ, станом на 2018 рік, в Україні діє 62 недержавні пенсійні фонди та 22 адміністратори недержавних пенсійних фондів.

Отже, станом на 2018 рік адміністраторами недержавних пенсійних фондів було укладено 68,8 тис.шт. пенсійних контрактів, що на 10 тис.шт. (17,2 %) більше у зіставленні зі станом на 2017 рік. Також потрібно зазначити, що кількість вкладників станом на 2018 рік зменшилася у зіставленні з 2017 роком на 15 500 вкладників (1,7 %) та на 7 000 вкладників(0,8%) у 2016 році порівняно з 2017 роком, проте кількість пенсійних внесків у звітному році порівняно з базовим збільшилась і становила 2 000,50 млн.грн[8].

На повільний розвиток недержавних пенсійних фондів в Україні впливають такі фактори, як відсутність послідовної пенсійної реформи, низька довіра населення до системи пенсійного накопичення, низький інтерес роботодавців до створення та фінансування недержавних пенсійних фондів.

Станом на кінець грудня 2018 року у Державному реєстрі фінансових установ налічувалось 940 фінансових компаній. Крім того, 167 юридичних осіб – суб'єктів господарювання, які не є фінансовими установами, але мають визначену законами та нормативно-правовими актами можливість надавати послуги з фінансового лізингу (лізингодавців).

Аналізуючи динаміки показників діяльності фінансових компаній у період з 2014 –2018 років можна дійти висновку, що за останній рік відбулося збільшення активів фінансових компаній на 16,5% (17 788,4 млн. грн.), власний капітал зменшився на 9,1% (23 96,5 млн. грн.). Обсяг наданих фінансових послуг протягом 2018 року збільшився порівняно з відповідним періодом минулого року на 31,4 % (28 435,4 млн. грн.). Протягом 2018 року загальний обсяг джерел фінансування юридичних осіб – лізингодавців та фінансових компаній становить 17 930,1 млн. грн, що на 7512,6 млн. грн, або на 72,1%, більше порівняно з 2017 роком.

У структурі джерел фінансування лізингових операцій юридичних осіб – лізингодавців найбільшу частку займає власний капітал 31,3% (5 300,8 млн. грн). Якщо аналізувати діяльність ломбардів за останні роки, то попит на їх послуги значно зріс, оскільки перевагою ломбардів перед банками є те, що вони не вимагають надавати довідку про доходи, прописку і не перевіряють кредитну історію клієнта. Найчастіше як заставу клієнти залишають золоті та срібні вироби (76%). Друге місце посідає техніка та електроніка (23,6%)[23].

Попри зменшення кількості ломбардів, відбулось збільшення суми наданих кредитів. Ломбарди надають фінансові кредити під заставу, середній розмір яких за 2018 рік становить 1 397,7 грн. При досить незначному збільшенні обсягу наданих фінансових кредитів (на 0,3%) середній розмір кредиту збільшився на 4,2 %.

Проведений аналіз діяльності основних небанківських фінансових установ дає можливість стверджувати, що ринок небанківських фінансових установ розвивається нединамічно через існування певних проблем, а саме: зменшення кількості страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, ломбардів, низький рівень довіри населення до небанківських фінансових установ, падіння купівельної спроможності населення та недосконале державне регулювання діяльності небанківських фінансових установ тощо.

Вирішення основних проблем дозволить наростити частку небанківських фінансових установ у фінансовому секторі економіки.

2.3. Недоліки рейтингування небанківських фінансових установ та шляхи їх вирішення

Проблема оцінки діяльності небанківської фінансової установи є актуальною як для керівництва установи, так і для їх партнерів та клієнтів. Одним з всесвітньо прийнятих інструментів комплексної оцінки за стандартизованим набором показників є рейтингова оцінка, крім того, на базі

рейтингового оцінювання здійснюється моніторинг діяльності небанківських фінансових установ з боку Національного банку України.

На сьогодні існує багато недоліків рейтингової системи оцінювання, вона потребує універсалізації критеріїв та загального вдосконалення, проте, безумовно, наявність рейтингового оцінювання небанківських фінансових установ є важливим чинником розвитку фінансової системи України.

Залежно від свого виду, кожна методологія оцінювання рейтингу має власні недоліки. Так, методика В. Кромонава, яку використовують як банківські, так небанківські фінансові установи для побудови власних рейтингів, не узгоджує питому вагу показників рейтингової моделі зі змінами у фінансовій системі [26]. Тобто, можна стверджувати, що методика не гнучка.

Проблема оптимізації системи показників пов'язана також з їх взаємною кореляцією. Значна кількість показників рейтингових моделей є незначущими, що пов'язано із їх взаємною кореляцією, а отже достатньо обмежитися використанням одного показника замість декількох. Наприклад, методика В. Кромонава застосовує лише один напрям оцінювання – показник надійності. Більш досконалішими щодо системи показників для побудови рейтингу є CAMELSO, однак вона використовується тільки для комплексної оцінки банківських установ і не підходить для банків, що вказує на повну заміну оцінюючих параметрів, що кардинально різняться[23].

Ще однією проблемою рейтингової оцінки є те, що вона не може визначити абсолютній показник надійності чи ефективності установи. Непередбачуваність ситуації спричиняють безліч внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на які не можна спрогнозувати, тому жодна рейтингова методика не є універсальною. Рейтинги відображають думку щодо вірогідності невиконання фінансових зобов'язань, однак у них безпосередньо не декларується зв'язок із цією ймовірністю.

Усі автори розглянутих методик відзначили проблему недостатності інформації для розрахунку рейтингів. Дані по ринку небанківських фінансових послуг публікуються на сайті регулятора, що здійснює державне регулювання у

сфері ринків фінансових послуг виключно в узагальненому знеособленому вигляді, що не дозволяє провести якісне дослідження

Також тільки в узагальненому вигляді розміщуються результати аналізу основних показників діяльності кредитних спілок учасників. Крім того, більшість кредитних спілок не мають власної інтернет-сторінки. Тому ринок є абсолютно непрозорим, а вкладники не можуть проводити порівняння при виборі установи.

На мою думку, для того, щоб рейтинг небанківських фінансових установ дійсно задовольняв інформаційні потреби споживачів такої інформації, він повинен відповідати наступним вимогам:

- інформація про діяльність небанківської установи на базі якої визначається його рейтинг, повинна бути об'єктивною;
- методика визначення рейтингової оцінки повинна бути науково обгрунтованою;
- рейтингова інформація повинна бути доступною широкому колу споживачів цієї інформації.

Підвищення ефективності рейтингового оцінювання можливе шляхом розвитку національної мережі рейтингових агентств для порівняння результатів рейтингів сформованих різними компаніями. На теперішній час, національним рейтинговим агенством України є «Рюрік», до основних компетенцій якого входить побудова кредитних рейтингів, рейтингів надійності, комплексні галузеві огляди та інформаційно-консультанційні послуги[13]. Також виділяють «Експерт-Рейтинг», «IBI-Rating», «Кредит-Рейтинг», «Українське кредитно-рейтингове агентство» та інші[14]. Проте у кожного агентства є власна методика побудови рейтингу і співставлення цих методик дало б змогу оцінити стан небанківської фінансової установи з усіх можливих аспектів.

Наступним напрямом вирішення проблем побудови рейтингової системи оцінки є удосконалення методики рейтингування за рахунок використання системи якісних показників, що дозволять сформувати інтегральний показник рейтингу на підставі аналізу кількісних і якісних критеріїв, а також рейтинг

повинен вимірювати і поточний, і прогнозований майбутній стан небанківських фінансових установ шляхом оптимізації системи оцінюючих показників та через адаптацію вагових коефіцієнтів поточній ситуації на ринку фінансових послуг[42, с.160].

Необхідним також є вдосконалення нормативно-правової бази, що дасть можливість мінімізувати подання неправдивої інформації небанківськими фінансовими установами та уникнути фальсифікованих рейтингів. Перевірка фінансової звітності на предмет достовірності повинна ґрунтуватися на тих схемах, за допомогою яких відбувається її фальсифікація. Перш за все, варто приділити увагу обов'язковим нормативам ліквідності, які повинні співвідноситись з іншими показниками звітності.

Також необхідно здійснювати поступовий перехід до міжнародних стандартів фінансової звітності, що зробить можливим порівняння діяльності вітчизняних та зарубіжних небанківських фінансових установ. Активно застосовуються методи, розроблені міжнародними рейтинговими агентствами, такими як Moody's, Standart and Poor's и Fitch Ratings [27]. Дані рейтинги є досить високовартісними, тому не кожна установа може дозволити собі їх послуги, проте отримання високої оцінки в рейтингу вплине не тільки на імідж компанії, але й приверне увагу клієнтів та інвесторів.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОЦЕСУ РЕЙТИНГУВАННЯ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

3.1. Фінансовий моніторинг небанківських фінансових установ

В даний час на долю небанківських фінансових установ припадає менше 4% звітів про операції, які підлягають фінансовому моніторингу, при цьому більше 75% з даного числа звітів надають страхові компанії.

Безпосередньо, моніторинг за діяльність небанківських фінансових установ здійснюється Державною службою фінансового моніторингу України. Відповідно до Положення від 17 вересня 2014 р. № 455 «Про державну службу фінансового моніторингу», Державна служба фінансового моніторингу України (далі - Держфінмоніторинг) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму[10].

Ключова роль Держфінмоніторингу полягає в тому, що він відпрацьовує отримані від суб'єктів первинного фінансового моніторингу повідомлення про підозрілі фінансові операції і передає правоохоронним і розвідувальним органам України узагальнені матеріали у разі наявності підозр щодо відмивання коштів чи фінансування тероризму.

У своїй діяльності Держфінмоніторинг керується Конституцією та законами України, указами Президента України і постановами Верховної Ради України.

Регулювання процедур фінансового моніторингу в небанківських фінансових установах здійснюється на основі таких документів:

– Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних незаконним шляхом, та фінансуванню тероризму»[2];

– Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [3];

– Положень та Рішень безпосередніх регуляторів – Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, а також Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг.

Проте, у законодавстві України відбулись зміни, які стосуються саме підпорядкуванню та регулюванню діяльності небанківських фінансових установ, в тому числі моніторингу їх діяльності.

16 жовтня 2019 року був прийнятий проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» (до цього – законопроект № 1069-2), так званий Закон «Про спліт» [12]. Основною метою закону є скорочення кількості регуляторних і контролюючих органів на ринках небанківських фінансових послуг за рахунок розподілу функцій Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг між Національним банком (далі – НБУ) та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР), а Національну комісію з регулювання ринків фінансових послуг ліквідують.

Також, документ передбачає перехідний період, упродовж якого відбуватиметься передача функцій від Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг до НБУ та НКЦПФР, який триватиме до 1 липня 2020 року. Згідно закону, НБУ стане регулятором страхових, лізингових, фінансових компаній, кредитних спілок, ломбардів та бюро кредитних історій, а НКЦПФР регулюватиме недержавні пенсійні фонди та фонди фінансування будівництва[44].

Залежно від цього, повноваження фінансового моніторингу щодо частини небанківських фінансових установ перейдуть до НБУ, який в повній мірі буде здійснювати контроль та регулювання діяльності небанківських фінансових установ, а НКЦПФР контролюватиме діяльність відведених у підпорядкування

установ. Державна служба фінансового моніторингу не припиняє своєї діяльності, проте її повноваження діятимуть тільки для банківських установ.

На мою думку, запровадження такого поділу повноважень є оптимальним рішенням подальшого розвитку діяльності не тільки фінансового ринку в цілому, а й саме небанківських фінансових установ. На даному етапі Держфінмоніторинг здійснює нагляд за небанківськими установами у спрощеному режимі, порівняно з банківськими установами[5]. Це проявляється у наступному:

- нижчий рівень вимог стосовно ідентифікації клієнта порівняно з банками.

Якщо банки зобов'язані вести електронні анкети клієнтів за формами, представленими у Положенні «Про здійснення банками фінансового моніторингу»[6], то небанківські установи можуть вести такі анкети за власним бажанням, самостійно формуючи перелік необхідних даних.

- запровадження додаткових критеріїв визначення рівня ризику.

Основними критеріями для ранжування ризику можуть бути такі, як: за тривалістю ділових відносин з установою, за соціальним статусом клієнта та його відносин з органами державної влади, за рівнем ділової активності, за фінансовим станом, репутацією та іншим[19,с.3]. Такий розподіл дозволяє уникнути ризику установі, оскільки враховані всі можливі фактори його спричинення.

- дещо інші вимоги стосовно рівня освіти та підвищення кваліфікації осіб, відповідальних за здійснення фінансового моніторингу.

На відміну від банків, від такої особи вимагається наявність вищої освіти без вказання її виду (економічна, юридична чи в галузі управління). Також відповідальний працівник небанківської фінансової установи повинен підтримувати рівень своїх знань шляхом періодичного (раз на три роки) проходження короткострокового підвищення кваліфікації в обсязі відповідних учбових програм навчальних закладів, погоджених чи затверджених суб'єктами державного фінансового моніторингу.

- інші рівні ризику порівняно з банківською системою.

Дані ризики визначені відповідно до рішень Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України.

– можливість надання звітності Держфінмоніторингу в паперовій формі, а не виключно в електронній.

Відповідні форми обліку і подання інформації затверджені Наказом Держфінмоніторингу «Про затвердження форм обліку та подання інформації, пов'язаної зі здійсненням фінансового моніторингу та інструкції щодо їх заповнення» від 20.08.2010 № 148 [6].

Аналізуючи схему державного регулювання та нагляду у сфері фінансового моніторингу за діяльністю небанківських фінансових установ, можливо визначити, що фінансовий моніторинг здійснюється в безпосередній участі всіх учасників процесу перевірки (Додаток Л).

На даний момент взаємодія та обмін інформацією постійно здійснюється між НБУ та Держфінмоніторингом, після цього НБУ приймає нормативно-правові акти та інші роз'яснення для здійснення регулювання нагляду щодо фінансового моніторингу, що надалі застосовуються для небанківських фінансових установ, а врахування нововведень від НБУ знову передаються відповідно до Держфінмоніторингу.

Проте враховуючи зміни відповідно до закону «Про спліт», з липня 2020 року взаємодія між НБУ та Держфінмоніторингом буде діяти лише у відношення до банківських установ.

У 2018 році кількість повідомлень про фінансові операції, що були отримані та взяті на облік Держфінмоніторингом від небанківських установ в електронному вигляді збільшилась порівняно з 2017 роком на 35,55% та складає 99,72% від загальної кількості повідомлень, взятих на облік Держфінмоніторингом від зазначеної категорії Держфінмоніторингу. Серед небанківських установ найбільш активними у поданні повідомлень є професійні учасники фондового ринку. Питома вага таких повідомлень у загальному обсязі взятих на облік повідомлень про фінансові операції, що надійшли до Держфінмоніторингу від небанківського сектору склала 46,65% (табл.3.1).

**Кількість повідомлень про фінансові операції, взятих на облік
Держфінмоніторингом, в розрізі типів подання станом на 2018 рік**

Тип установи	Кількість повідомлень в електронному вигляді, од.	Кількість повідомлень в паперовому вигляді, од.
Банківські установи	9 871 608	–
Небанківські установи	97 906	278

* Примітка: розроблено автором за джерелом[5]

Враховуючи статистичні дані минулого року, можливо стверджувати, що через спрощений режим контролю з боку Держфінмоніторингу на небанківські фінансові установи кількість повідомлень, але й зафіксованих порушень можуть бути більшими ніж зафіксовані у звітах. Новий закон унеможлиблює відхилення від контролю за діяльністю, а також покладає на НБУ накладення штрафів та всебічних санкцій у разі виявлення порушення та зафіксування відмивання коштів у межах небанківських фінансових установ відповідно до поділу між НКЦПФР.

Успішність діяльності небанківських фінансових установ у повній мірі залежить саме від рівня фінансового моніторингу на всіх рівнях діяльності. Розподіл функцій та повноважень щодо небанківських фінансових установ між НБУ та НКЦПФР дасть можливість забезпечити збалансований і системний підхід у напрямі ефективного розвитку небанківського фінансового сектору, переходу від секторальної моделі регулювання до ефективнішої інтегрованої моделі та створить можливість для комплексного розвитку функції регулювання ринкової поведінки та захисту прав споживачів на фінансовому ринку.

Знаючи всі особливості здійснення моніторингу саме небанківських установ, можна виділити позитивні зміни у 2018 році, порівняно з минулими роками, а саме: узгодженість та координація між всіма учасниками процесу моніторингу, надання достовірної інформації Держфінмоніторингу, регулярне оновлення та удосконалення діючої нормативно-правової бази щодо питань

здійснення фінансового моніторингу небанківських фінансових установ, а найголовніше – зміна повноважень та повноцінний розподіл функцій контролю та нагляду між НБУ та НКЦПФР у майбутньому.

3.2. Імплементация в Україні міжнародного досвіду визначення успішності небанківських фінансових установ

За останні п'ять років, і особливо з початку фінансової кризи 2014 року, сектор небанківських фінансових установ в країнах ЄС значно зріс з точки зору фінансової стабільності, а також у взаємозв'язку зі збільшенням чисельності відділень, попиту на послуги та конкуренції з банківським сектором.

Для використання міжнародного досвіду щодо побудови ефективної системи рейтингування, необхідно враховувати особливості діяльності та підходи найвідоміших закордонних рейтингових агентств, а саме Standard & Poor's, Moody's та Fitch Ratings [22,с.51].

Міжнародні рейтингові агентства надають фінансовим установам міжнародний рейтинг. Рейтингування, як правило, базується на розрахунку та узагальненні доволі значної статистичних коефіцієнтів, які характеризують різні аспекти фінансово-економічної і професійної діяльності як банківських, так і небанківських фінансових установ.

Кожне з вищевказаних агентств використовує для оцінки фінансової стійкості свою закриту методику, побудовану на аналізі різних аспектів діяльності і присвоює визначений рейтинг (індекс), використовуючи звичайне сполучення цифр, прописних і малих літер (Додаток М).

При визначенні рейтингу Standard & Poor's застосовує методику, засновану на обробці найрізноманітніших кількісних і якісних даних[31]. За своєю природою процес привласнення рейтингу значною мірою об'єктивний, особливо в частині, що стосується кількісних чинників, проте суб'єктивна оцінка також є присутньою.

Саме суб'єктивний підхід дозволяє Standard & Poor's включити в підсумковий рейтинг усю сукупність нестатистичних чинників і зробити рейтинг з прогнозом на майбутнє.

Для небанківських фінансових установ, а саме для страхових компаній, рейтинг Standard & Poor's конкретно вимірює один аспект страхової компанії – кредитоспроможність, а сам рейтинг будують за обсягом страхових премій та страхових виплат залежно від виду страхування. Враховуючи різноманітні види страхування, рейтинг включає галузеві ризики, критичний аналіз ділового потенціалу компанії, управління та стратегію розвитку компанії, ефективність поточної діяльності, якість інвестиційного портфеля, адекватність капіталу (включаючи достатність фонду перестраховування і резервного фонду), ліквідність і гнучкість фінансової діяльності (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Рейтинг ТОП-10 страхових компаній України за підсумками рейтингового агентства Standard& Poor's на 2018 рік

Позиція в рейтингу	Страхова компанія	Значення рейтингу Standard& Poor's
1	АХА страхування	AAA
2	Арсенал страхування	AAA
3	Інго Україна	AA
4	Українська страхова група	AA
5	АСКА	AA
6	ТАС СГ	AA
7	Універсальна	AA
8	PZU Україна	A
9	Уніка	A-
10	Альянс	BBB

* Примітка: розроблено автором за джерелом[62]

Аналізуючи результати рейтингування Standard& Poor's серед найбільших страхових компаній України за розміром активів на 2018 рік, можна стверджувати, що позиція компанії відмінна від раніше розрахованих рейтингів. Проте, лише СК «Альянс» (BBB) має рейтингову оцінку, що вказує на середній ступінь надійності, тобто найнижчий серед визначених страхових компаній, а

більшість страхових, таких як: СК «Інго Україна» (АА), СК «Українська страхова група» (АА), СК «АСКА» (АА), СК «ТАС СГ» (АА), СК «Універсальна» (АА) мають високий ступінь надійності. СК «АХА страхування» (ААА) та СК «Арсенал страхування» (ААА) мають максимальний ступінь надійності серед оцінюючих агентств.

Для страхових компаній, найчастіше використовують методику рейтингування розроблену американським агенством Fitch Ratings, яка призначена для того, щоб дати уявлення про основні рейтингові чинники, які Fitch розглядає при рейтингуванні компаній цього сектора, а також їх боргових зобов'язань і зобов'язань перед страхувальниками[33].

Під час аналізу страхових компаній Fitch спирається на такі основні чинники: галузева специфіка і операційне середовище, специфіка компанії і управління ризиками та фінансові показники (табл.3.3).

Таблиця 3.3

Рейтинг ТОП-10 страхових компаній України за підсумками рейтингового агентства Fitch Ratings на 2018 рік

Позиція в рейтингу	Страхова компанія	Значення рейтингу Fitch Ratings
1	PZU Україна	АА+
2	Інго Україна	АА
3	ТАС СГ	АА
4	Універсальна	АА
5	АХА страхування	АА-
6	АСКА	АА-
7	Українська страхова група	АА-
8	Арсенал Страхування	А+
9	Уніка	А-
10	Альянс	ВВВ

* Примітка: розроблено автором за джерелом[62]

У глобальній базовій методиці представлені загальні принципи, які належать до усіх рейтингів страхових компаній, що присвоюються, і вона доповнюється методиками по конкретних секторах.

За даним методом рейтингування, не використовується заздалегідь встановлена питома вага по кожному з рейтингових чинників або по різних складових у межах кожного чинника, оскільки вважається, що їх питома вага може змінюватися залежно від конкретних обставин. Загалом, коли один з чинників є істотно слабкішим, ніж інші, такий слабкіший елемент має більшу вагу в аналізі [61].

Порівнюючи значення результатів рейтингування Fitch Ratings з Standard& Poor's, можна визначити, що позиції страхових компаній змінились у зв'язку з різними методиками ранжування. В результаті досліджень, найбільший рейтинг має СК «PZU Україна» (AA+), а лідери рейтингу Standard& Poor's, СК «АХА страхування» (AA-) та СК «Арсенал страхування» (A+) мають на позицію менше – високий ступінь безпеки.

Таблиця 3.4

**Рейтинг ТОП-10 страхових компаній України за підсумками
рейтингового агентства Moody's на 2018 рік**

Позиція в рейтингу	Страхова компанія	Значення рейтингу Moody's
1	PZU Україна	Aa1
2	Інго Україна	Aa2
3	ТАС СГ	Aa2
4	Універсальна	Aa2
5	Українська страхова група	Aa3
6	АХА страхування	Aa3
7	Альянс	Aa3
8	АСКА	Aa3
9	Арсенал Страхування	A1
10	Уніка	A3

* Примітка: розроблено автором за джерелом[62]

Отже, відповідно до рейтингу Moody's (табл. 3.4), максимальний ступінь безпеки має СК «PZU Україна» (Aa1), а вищий від середнього ступінь надійності - СК «Уніка» (A3). Порівнюючи позиції компаній відповідно до трьох різних рейтингів (Standard& Poor's, Moody's та Fitch Ratings), можливо стверджувати,

що компанії залишилися в межах своєї оцінки і кардинально не змінили своє місце у рейтингу. Дані страхові компанії є найбільшими серед існуючих в Україні, а тому їх рейтингові оцінки є максимально високими, високими або вищими за середні.

При ухваленні рішення про присвоєння рейтингу Moody's [61] розглядає всі відповідні фактори ризику й ураховує всі точки зору, керуючись такими принципами:

- акцент на довгострокову перспективу (при аналізі робиться акцент на основні фактори, від яких залежить здатність емітента погашати свої боргові зобов'язання в довгостроковій перспективі).
- акцент на стабільність і передбачуваність грошових потоків (насамперед виявляються фактори, що визначають генерування грошових потоків, і особливо, їх передбачуваність і стійкість).

Аналізуючи результати рейтингових оцінок міжнародних агентств, можна дійти висновку, що кожне агентство має власну методологію оцінювання страхової компанії залежно від власних визначених критеріїв.

Їх методологія засекречена, оскільки отримати рейтингову оцінку від даних агентств можливо лише на платній основі. Варто також відзначити, що провідні рейтингові агентства світу дають міжнародний рейтинг, основною перевагою якого є можливість зіставляти ризики незалежно від країни, у якій розташована фінансова установа.

Отже, міжнародний досвід побудови рейтингів небанківських фінансових установ включає аналіз внутрішніх та зовнішніх критеріїв оцінки, результати яких дозволяють побудувати незалежні рейтинги для визначення успішності установи за звітний період.

Критерії оцінки небанківських фінансових установ визначаються на основі аналізу історії дефолтів, впливу різних фінансових економічних криз щодо кредитоспроможності залежно від сектору небанківських установ в порівнянні з іншими.

Використання закордонного досвіду щодо застосування методів рейтингування для українських небанківських фінансових установ є важливим етапом встановлення стандартизації та незалежності рейтингів. Українське законодавство та звітність, яку подають небанківські установи не відповідають міжнародній, тому запозичення міжнародної системи оцінювання при визначенні рейтингування має нести в собі адаптивний характер з врахуванням особливостей вітчизняних установ.

3.3. Алгоритм визначення успішності діяльності небанківських фінансових установ

Процес рейтингування небанківських фінансових установ необхідно починати з визначення і розробки системи оцінювання, яка формує вибір основних переваг при проведенні комплексних порівнянь об'єктів рейтингування.

Система рейтингової оцінки повинна включати в себе наступні складові:

- критерії, що характеризують об'єкт оцінювання;
- шкали, на основі яких оцінюється об'єкт по кожному з критеріїв;
- принципи вибору, за якими на підставі оцінок значень критеріїв визначається підсумкова рейтингова оцінка або формується сукупність однорідних кластерів (класів подібності).

При розробці першої компоненти рейтингу, відбір необхідних критеріїв повинен здійснюватися на основі цілей аналізу, коли необхідно виявити сукупність показників, які можливо використовувати при рейтингуванні на основі поставленого критерію порівняння.

На наступному етапі відбору необхідних критеріїв, потрібно визначити найбільш інформативні показники, які будуть адекватно оцінювати відмінності, що виникають при аналізі того чи іншого узагальненого критерію.

Після визначення основних критеріїв, можливо побудувати шкали, на основі яких буде оцінюватися той чи інший критерій. При цьому шкала повинна

мати властивість адекватності, тобто повинна забезпечувати інваріантність судження щодо шкали вимірювання.

На заключному етапі необхідна розробка принципів вибору, на основі яких і буде формуватися підсумковий рейтинг.

У методологічному плані виділяють два основних підходи до побудови моделей рейтингування в залежності від використовуваних технологій розрахунку. Це балансовий підхід та експертний підхід.

В процесі здійснення рейтингування при використанні експертного методу враховується цілий ряд чинників. Серед них можуть виділятися: загальні питання по діяльності (акціонери, статутний капітал, валюта балансу), конкретні дані про роботу (історія створення, наявність філіалів, інвестиційна діяльність), аналітичні фінансові показники (ліквідність, достатність капіталу, прибутковість та інші).

Для комплексного аналізу стану небанківської фінансової установи необхідно включати ті типи показників, які найбільш повною мірою сприяють цілям і завданням ранжування. Тільки в цьому випадку можна розглядати підсумковий рейтинг як дійсно комплексну оцінку.

У зв'язку з цим, на мою думку, найбільш доцільно при побудові системи рейтингування використовувати експертний та балансовий методи. Оскільки, небанківські фінансові установи мають особливості у своїй діяльності, відмінні від банків, то при побудові рейтингу важливим є поєднання двох підходів, коли початкове побудова системи оцінки буде проводитись на основі аналізу експертами за методом «ідеальної установи» за використанням кількісних показників, а підсумкове рейтингування буде проводитись за методом «еталонної групи».

Метод «ідеальної установи» заснований на використанні фінансових коефіцієнтів. На початковому етапі дослідження вибирається набір фінансових коефіцієнтів, що визначають досліджувану компоненту небанківської фінансової установи [29, с.111]. Для кожного коефіцієнта призначають норматив, відповідний ідеальній установі. Так наприклад, якщо для кредитної спліки

рахунки до запитання повністю забезпечені ліквідними активами, обсяг всіх виданих кредитів та інших ризикованих вкладень не перевищують власного капіталу, то в модель включаються дані нормативні співвідношення, на які накладаються експертні ваги таким чином, щоб у підсумку отримати рейтингову шкалу (як правило, в такому випадку використовується 100-бальна шкала) [46].

У підсумковій формулі рейтингове число ідеальної установи, як правило, дорівнює 100 пунктам. Для реальних небанківських фінансових установ дане число, як правило, менше 100. У підсумковому рейтингу установи ранжируються в порядку зменшення рейтингового числа [21].

Враховуючи поєднання експертного та балансового підходів шляхом використання методів «ідеальної установи» і «еталонної групи», було сформовано алгоритм визначення рейтингової оцінки, оскільки даний порядок дій відповідає всім принципам рейтингування, а також підходить для оцінки діяльності як банківських, так і небанківських фінансових установ (Додаток Н).

Використовуючи модель Кромонава, а також враховуючи досвід адаптації системи рейтингування CAMELSO для страхових компаній, методологію визначення стійкості та надійності фінансової установи, було об'єднано дані методики для побудови комплексного рейтингу. Практичне застосування методики ґрунтується на синтезі:

- системи CAMELSO, шляхом скорочення кількості показників та введення замінних компонент для комплексної оцінки установ (кількість компонент зменшена до 5, тому назва системи для страхових компаній має назву CAMEL);
- індексної моделі Альтмана для оцінки стійкості страхових компаній на основі розрахунку Z-коефіцієнту;
- методології В.С. Кромонава для оцінки надійності страхових компаній, а саме використання компонент балансового підходу за методом «ідеальної установи».

Дану методику було удосконалено, шляхом введення 6 компонент: K1 – забезпеченість страховими резервами, K2 – відповідність суми інвестиційних

активів обсягам страхових резервів і власного капіталу, К3 – індекс надійності на основі методу Кромонава, К4 – індекс стійкості на основі моделі Альтмана, К5 – рівень покриття власними коштами зобов'язань зі страхування в цілому, К6 – та участь перестраховальників у заробленій премії (Додаток Р).

Шкала рейтингу є гнучкою та дозволяє охопити всі можливі варіації позиції небанківської фінансової установи. Було обрано 15-бальну шкалу, яка враховує найважливіші для комплексного рейтингування межі результатуочого показника.

Відповідно до шкали, перше місце займають СК «Українська страхова група» (13,64) та СК «АХА Страхування» (13,47), які в комплексному аналізі при врахуванні трьох методів мають оптимальне значення аналізованих показників. Проте, СК «РЗУ Україна» (9,20) та СК «Уніка» (8,59) отримали середню оцінку, що вказує на допустиме значення показників, однак отримання таких значень у динаміці може призвести до втрати своєї позиції у майбутньому.

Отже, поєднавши три банківські методи вдалося отримати оптимальний об'єктивний рейтинг страхових компаній, який комплексно оцінює основні аспекти діяльності, а найголовніше – дану модель рейтингування можливо застосувати і для інших небанківських фінансових установ, замінивши страхові премії та страхові виплати на основні вагові показники залежно від виду установи.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі було розглянуто основні методи та підходи до рейтингування та їх застосування для неанківських фінансових установ.

За результатами досліджень, проведених в роботі, можна зробити наступні висновки.

1) Рейтинг – це порівняльна якісна або кількісна оцінка аналізованого об'єкта за сукупністю взаємопов'язаних характеристик.

2) Проведений аналіз діяльності основних небанківських фінансових установ дає можливість стверджувати, що ринок небанківських фінансових установ розвивається нединамічно через існування певних проблем, а саме: зменшення кількості страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, ломбардів, низький рівень довіри населення до небанківських фінансових установ, падіння купівельної спроможності населення та недосконале державне регулювання діяльності небанківських фінансових установ тощо. Тому саме проведення рейтингування небанківських фінансових установ зробить прозорішим даний сектор фінансового ринку, а також поверне довіру населення (споживачів послуг) та партнерів.

3) Враховуючи всі особливості здійснення моніторингу саме небанківських установ, можна виділити позитивні зміни у 2018 році, порівняно з минулими роками, а саме: узгодженість та координація між всіма учасниками процесу моніторингу, надання достовірної інформації Держфінмоніторингу, регулярне оновлення та удосконалення діючої нормативно-правової бази щодо питань здійснення фінансового моніторингу небанківських фінансових установ, а найголовніше – зміна повноважень та повноцінний розподіл функцій контролю та нагляду між НБУ та НКЦПФР у майбутньому.

4) Оновлене законодавство дасть можливість забезпечити збалансований і системний підхід у напрямі ефективного розвитку небанківського фінансового сектору, переходу від секторальної моделі регулювання до ефективнішої

інтегрованої моделі та створить можливість для комплексного розвитку функції регулювання ринкової поведінки та захисту прав споживачів на фінансовому ринку.

5) Враховуючи поєднання експертного та балансового підходів шляхом використання методів «ідеальної установи» та «еталонної групи» для небанківської фінансової установи, було сформовано алгоритм визначення рейтингової оцінки, за рахунок введення 6 компонент, які враховують індекс надійності на основі методу Кромонава та індекс стійкості на основі моделі Альтмана. Як наслідок, вдалося отримати оптимальний об'єктивний рейтинг страхових компаній, який комплексно оцінює основні аспекти діяльності, а найголовніше – дану модель рейтингування можливо застосувати і для інших небанківських фінансових установ, замінивши страхові премії та страхові виплати на основні вагові показники залежно від виду установи.

Практичне застосування методики ґрунтується на синтезі:

- системи CAMELSO, шляхом скорочення кількості показників та введення замінних компонент для комплексної оцінки установ (кількість компонент зменшена до 5, тому назва системи для страхових компаній має назву CAMEL);
- індексної моделі Альтмана для оцінки стійкості страхових компаній на основі розрахунку Z-коефіцієнту;
- методології В.С. Кромонава для оцінки надійності страхових компаній, а саме використання компонент балансового підходу за методом «ідеальної установи».

В результаті розрахунків, вдалося отримати оптимальний об'єктивний рейтинг страхових компаній, який комплексно оцінює основні аспекти діяльності, а найголовніше – дану модель рейтингування можливо застосувати і для інших небанківських фінансових установ, замінивши страхові премії та страхові виплати на основні вагові показники залежно від виду установи.

З метою удосконалення процесу рейтингового оцінювання небанківських фінансових установ були розроблені наступні пропозиції:

- 1) розвиток національної мережі рейтингових агентств для порівняння результатів рейтингів сформованих різними компаніями;
- 2) удосконалення методики рейтингування за рахунок використання синтезу двох підходів до оцінки небанківських фінансових установ, за рахунок застосування системи якісних показників, що дозволять сформувати комплексний підсумковий бал проведеного ранжування;
- 3) проведення регулярного фінансового моніторингу небанківських фінансових установ, що вплине на достовірність та актуальність фінансової звітності, прозорість їх діяльності;
- 4) вдосконалення нормативно-правової бази, що дасть можливість мінімізувати подання неправдивої інформації небанківськими фінансовими установами та уникнути фальсифікованих рейтингів;
- 5) поступовий перехід до міжнародних стандартів фінансової звітності, що зробить можливим порівняння діяльності вітчизняних та зарубіжних небанківських фінансових установ.

Отже, порівнюючи основні банківські методи і моделі рейтингування, можна зробити висновок, що повноцінно адаптувати дані методики для небанківських фінансових установ неможливо, слід врахувати певні особливості розрахунку компонент з метою побудови на їх основі оптимального алгоритму рейтингування для комплексної оцінки небанківських фінансових установ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/stru>
2. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних незаконним шляхом, та фінансуванню тероризму» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/1702-18>
3. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123-19>
4. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок»(із змінами і доповненнями) // Відом. Верховної Ради України. - 2006. - № 51. - Ст. 292 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/13480-15>
5. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://finmonitoring.in.ua/wp-content/uploads/2019/04/SDFM_AnnualReport_2018.pdf
6. Наказ Держфінмоніторингу «Про затвердження форм обліку та подання інформації, пов'язаної зі здійсненням фінансового моніторингу, та Інструкції щодо їх заповнення» від 20.08.2010 № 148 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=280&art_id=3651&lang=uk
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123595
9. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua/ua/sitemap/>
10. Положення Кабінету Міністрів від 17 вересня 2014 р. № 455 «Про державну службу фінансового моніторингу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/455-2014-п>

11. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Національної рейтингової шкали" від 26.04.2007 р. № 665 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/665-2007-п>
12. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66723
13. Аналітичний огляд банківської системи України. Офіційний сайт Національного рейтингового агентства «Рюрік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rurik.com.ua/our-research/branch-reviewsUkraine-financial-report-2018.pdf>
14. Аналітичний огляд ринку небанківських фінансових послуг України за 2017 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/non_banks_2017.pdf
15. Бабкіна І. Досвід зарубіжних країн щодо рейтингової оцінки діяльності банків [Текст] / І. Бабкіна // Вісник Національного банку України. – 2016. – №12(178). – С.31-37.
16. Базилевич В. Розвиток фінансового ринку в сучасних умовах / В. Базилевич // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 5–12.
17. Батковський В. А. Рейтингова оцінка діяльності банків / В. А. Батковський // Фінанси України. – 2014. – № 5. – С. 145–151
18. Гордіца Т.М. Сучасні методиками рейтингування банків України: теорія і практика інформаційної відкритості для вкладників грошових коштів / Т.М. Гордіца // Збірник наукових праць «Економічні науки». — Випуск 7, 2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpen/2011_7/23SMR.pdf
19. Готовчиков И. Ф. Новые технологии взвешивания рейтингов / И. Ф. Готовчиков // Банковские услуги. – 2015. – № 11. – С. 2–11.

- 20.Гудзь Т. П., Кошман І. В. Стратегічний аналіз діяльності фінансових посередників в Україні [Текст] / Т. П. Гудзь, І. В. Кошман // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2016. – №1 (73). – С. 53-61
- 21.Добровольська О.В. Міжнародний досвід та стандарти регулювання діяльності кредитних спілок. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/142.pdf>
- 22.Долінський Л.Б. Моделювання кредитних рейтингів за національною та міжнародною рейтинговими шкалами [Текст] / Л.Долінський// Вісник Національного банку України. – 2010. – №10 (176). – С.50-54.
- 23.Інформація про стан і розвиток фінансових компаній, лізингодавців та ломбардів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/stan-i-rozvitok-finansovih.html>.
- 24.Карчева Г. Рейтингові оцінки надійності банків та їх роль у підвищенні капіталізації банківської системи / Г. Карчева, А. Камінський, О. Юрчук // Вісник Національного банку України. – 2017. – № 2. – С. 22–28.
- 25.Кромонов В.С. Методика побудови рейтинга надійності фінансових установ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://works.doklad.ru/view.html>
- 26.Курельчук М.В. Напрямки покращення рейтингових оцінок у страхуванні / М.В. Курельчук // Молодий вчений. – 2015. – №12 (27). – С. 59-63.
- 27.Кушнір С.О Аналіз іноземних рейтингових методик оцінки фінансової стійкості небанківських фінансових установ з метою створення уніфікованої моделі для небанківських установ в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.globalnational.in.ua/archive/8-2015/214.pdf>.
- 28.Левченко В.П. Розвиток ринку небанківських фінансових послуг: монографія/ В.П. Левченко. – К.: ЦУЛ, 2013. – 368 с.
- 29.Ментух Н. Лізингові компанії : поняття та ознаки [Текст] / Н. Ментух // Актуальні проблеми правознавства. – № 2. – 2016. – С. 108-112.
- 30.Методологія рейтингового оцінювання фінансової надійності (стайкості) страховика на основі національного рейтингового агентства «Рюрік»

- [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rurik.com.ua/documents/methodology/metod_insurstab-final.pdf
- 31.Методологія рейтингування небанківських фінансових установ на основі міжнародного рейтингового агентства Standard&Poor's [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.maalot.co.il/Publications/MT20171024111822.pdf>
- 32.Методологія рейтингування небанківських фінансових установ на основі міжнародного рейтингового агентства Moody's [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.moody.com/researchdocumentcontentpage.spx?docid=psc_186998
- 33.Методологія рейтингування небанківських фінансових установ на основі міжнародного рейтингового агентства Fitch Ratings [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fitchratings.ru/index.wbp>
- 34.Міщенко В.І. Банківський нагляд: підручн. /В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. — К.: ЦНДНБУ, УБС, 2010. - 495 с
- 35.Основні показники системи кредитних установ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/sector/pokaznyki_ks_9%2018.xlsx
- 36.Офіційний сайт журналу «Експерт»[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.raexpert.ru/>
- 37.Пасічник І.В. Рейтингова оцінка небанківських фінансових установ як індикатор його надійності на ефективності. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/2109/1/245-255.pdf>
- 38.Полякова Є. С. Сучасний стан і перспективи розвитку фінансово-кредитних установ України [Електронний ресурс]– Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3660>.
- 39.Порядок визначення та затвердження рейтингової оцінки банку за рейтинговою системою CAMELSO : рішення Правління Національного банку України від 01.11.2016 р. № 393-рш. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [:https://bank.gov.ua/document/download?docId=40919990](https://bank.gov.ua/document/download?docId=40919990)

40. Пшик Б. І. Актуальні проблеми рейтингового оцінювання діяльності банків в Україні // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2014. № 2. С. 149-152. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2014_2_32
41. Рисін М. В. Рейтингова оцінка діяльності небанківських фінансових установ як інструмент аналізу фінансового стану [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe.
42. Савченко Т. Г., Джолос А. В. Рейтингова оцінка небанківських фінансових установ як інструмент забезпечення прозорості його діяльності // Причорноморські економічні студії / ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій». Одеса, 2018. Випуск 32. С.158-164. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://bses.in.ua/journals/2018/32_2018/31.pdf
43. Селіванова Л. С., Адаменко І. П. Особливості розвитку фінансового ринку України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2018/4.pdf.
44. Стратегія реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015–2020 роки [Електронний ресурс] / Розпорядження Нацкомфінпослуг від 19.03.2015 р. № 499 : [веб-сайт Нацкомфінпослуг]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/news/918.html>.
45. Терещенко О.О. Оцінка кредитних ризиків: відповідність новацій НБУ міжнародній практиці / О.О. Терещенко // Вісник Національного банку України. — 2012. — № 9. — С. 4—12.
46. Ткаченко Н. В. Сучасний стан оцінки платоспроможності страхових компаній / Н. В. Ткаченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/fkd/2009_1/R2/2.pdf
47. Фалюта А. В. Удосконалення рейтингового оцінювання банків / А. В. Фалюта // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : зб. тез доп. VII Міжнародної науково-практичної конференції (24–25 травня 2012 р.) / ДВНЗ «УАБС НБУ». – Суми, 2012. – Т. 1. – С. 102–104.

48. Фінанси страхових компаній: навч. посіб. / Н. Г. Нагайчук, О. О. Гончаренко. – К.: УБС НБУ, 2016. – 390 с.
49. Фінансова звітність страхової компанії «PZU Україна» за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.pzu.com.ua/admin/upload/file/PZU_NL_FS_Ukr_2018.pdf
50. Фінансова звітність страхової компанії «Альянс» за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://skaliance.com.ua/var/upload/finance_year
51. Фінансова звітність страхової компанії «Арсенал Страхування» за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://arsenal-ic.ua/uploads/files/fin_2018_04.pdf
52. Фінансова звітність страхової компанії «АСКА» за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://aska.ua/assets/files/f-5-richn-fin-zv-za-2018r-aska-17-18-26.02.19.pdf>
53. Фінансова звітність страхової компанії «АХА страхування» за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://arx.com.ua/uploads/5_AXA-
54. Фінансова звітність страхової компанії «Інго Україна» за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ingo.ua/sites/default/files/19/life/balans.pdf>
55. Фінансова звітність страхової компанії «ТАС СГ» за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://sgtas.com.ua/upload/pdf/Richna_informaciya_emitenta_tsinnih_paperviv_2018.pdf
56. Фінансова звітність страхової компанії «Українська страхова група» за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukringroup.ua/upload/ukringroup_content/files/audit/BDO%20Audit%20Report%202018_UIG.pdf
57. Фінансова звітність страхової компанії «Універсальна» за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://universalna.com/documents/251_2018.pdf
58. Фінансова звітність страхової компанії «Уніка» за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uniqa.ua/content/files/annual-corporate-report_of-issuer-uniqa_2018.pdf

59. Фурсова В.А. Дослідження зарубіжного та вітчизняного досвіду рейтингового оцінювання надійності небанківських фінансових установ / В.А. Фурсова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015. – № 49. – С. 231-234.
60. Харламова А. О. Особливості діяльності небанківських фінансово-кредитних установ в Україні [Текст] / А. О. Харламова // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 23. С. 57-60.
61. Fitch Definitions of Ratings and Other Forms of Opinion [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fitchratings.com/definitions_and_scales.pdf
62. The Global Competitiveness Report 2016–2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www3.weforum.org/docs/GCR2016017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1

Сутність небанківських фінансових установ

Вид	Визначення
Страхові компанії	фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України «Про господарські товариства», з урахуванням того, що учасників кожної з таких фінансових установ повинно бути не менше трьох, та інших особливостей, передбачених Законом України «Про страхування», а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності [18]
Кредитні спілки	неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки [17]
Недержавні пенсійні фонди	юридична особа, створена відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення», яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному порядку [5]
Ломбарди	фінансова установа, виключним видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам за рахунок власних або залучених коштів, під заставу майна на визначений строк і під процент та надання супутніх послуг ломбарду [40]

Фінансові компанії	фінансова установа, яка надає фінансові послуги, державне регулювання яких відповідно до законодавства віднесено до компетенції Нацкомфінпослуг, та яка не є страховиком, фінансовою установою, яка надає послуги з накопичувального пенсійного забезпечення, фінансовою установою - юридичною особою публічного права, а також кредитною установою, у тому числі кредитною спілкою та ломбардом [18]
Лізингодавці	юридична особа, яка передає право володіння та користування предметом лізингу лізингоодержувачу[28].

*Примітка: розроблено автором за джерелами [5,17,18,28,40]

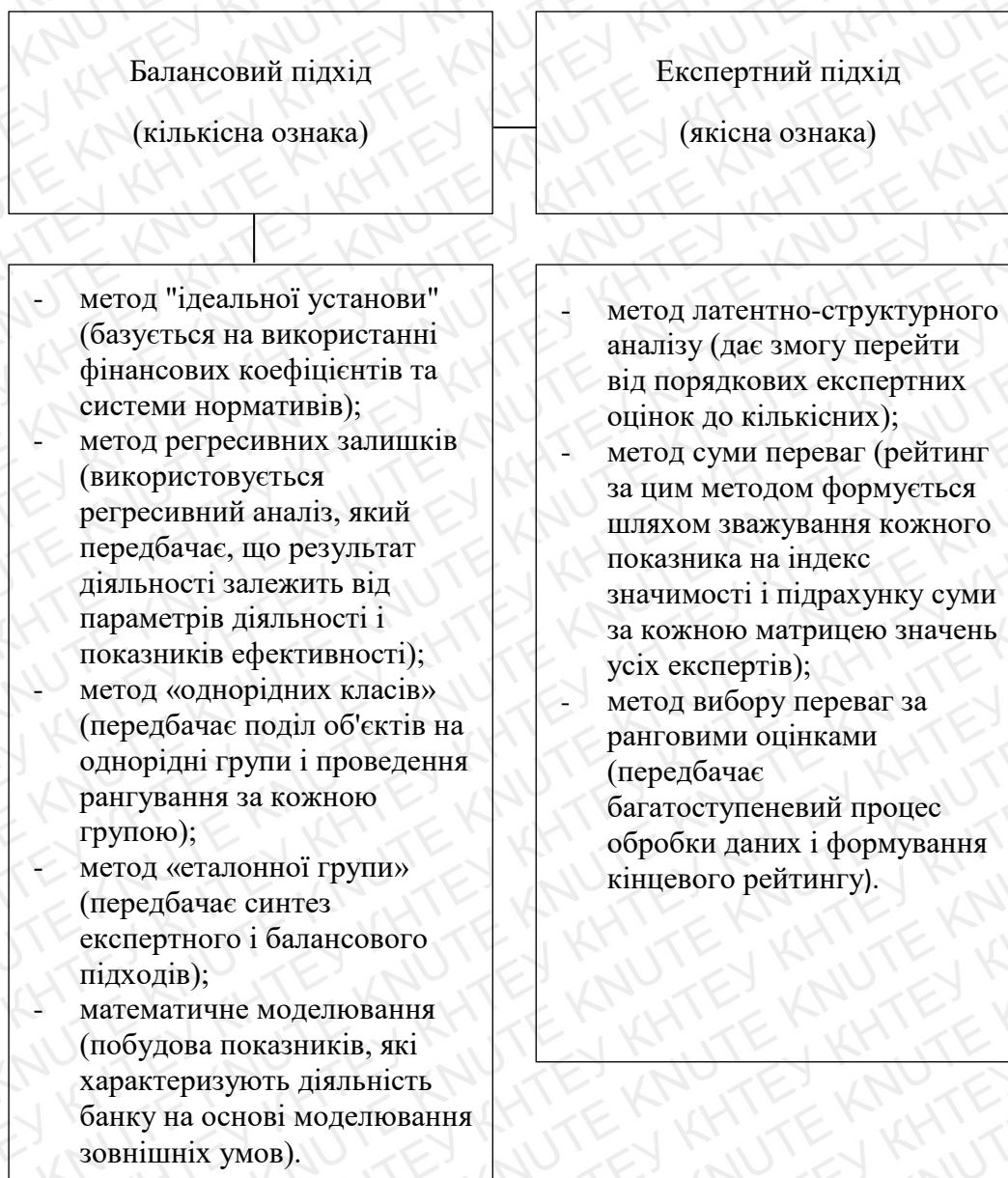

Рис.Б.1 Основні методи формування результуючого рейтингового показника

*Примітка: розроблено автором за джерелами [13,16,59]

Визначення та порядок розрахунку основних компонент для адаптації методу CAMEL для страхових компаній

Компонента	Показники	Економічний зміст показника
K1	Забезпеченість страховими резервами	Співвідношення середньорічного значення страхових резервів до страхових премій
K2	Відповідність суми інвестиційних активів обсягам страхових резервів і власного капіталу	Співвідношення суми інвестиційних активів на коштах на рахунках до суми страхових резервів та власного капіталу .
K3	Коефіцієнт надійності	Корінь кубічний добутку коефіцієнта ліквідності, рентабельності та платоспроможності.
		Коефіцієнт ліквідності визначається як співвідношення оборотних активів до поточних зобов'язань.
		Коефіцієнт рентабельності визначається як співвідношення чистого прибутку до середньорічного власного капіталу.
		Коефіцієнт платоспроможності визначається як співвідношення фактичного запасу платоспроможності до нормативного запасу платоспроможності страховика.
K4	Рівень покриття власними коштами зобов'язань зі страхування в цілому	Співвідношення розміру власних коштів до сформованих резервів страхувальника (без врахування частки перестраховика).
K5	Участь перестраховальників у заробленій премії	Співвідношення страхової премії переданої у перестраховання до заробленої страхової премії.

*Примітка: розроблено автором за джерелами [27,39]

Продовж. дод. В

Таблиця В.2

**Розрахунок основних компонент за методом CAMEL для першого блоку
страхових компаній України**

Показник	Значення				
	Інго Україна	PZU Україна	АХА страхування	Уніка	Альянс
<i>Забезпеченість страховими резервами</i>	0,66	0,69	0,56	0,65	0,17
Середньорічне значення страхових резервів, тис. грн	16818,09	1051600,50	1054671,50	1334691,50	109307,50
Страхова премія, тис. грн	25513,10	1516950,00	1891481,00	2041616,00	646362,00
<i>Відповідність суми інвестиційних активів обсягам страхових резервів і власного капіталу</i>	0,20	0,09	0,77	0,04	0,07
Інвестиційні активи та кошти на рахунках, тис. грн	9686,20	144660,00	1163344,00	89117,00	112885,00
Страхові резерви, тис. грн	18765,10	1277616,00	1012909,00	1780279,00	129826,00
Власний капітал, тис. грн	29359,00	341037,00	488402,00	430785,00	1415280,00
<i>Коефіцієнт надійності</i>	0,27	0,41	1,01	0,32	1,32
<i>Коефіцієнт ліквідності</i>	3,31	2,57	19,24	2,46	5,10
Оборотні активи, тис. грн	35387,30	1465893,00	1496166,00	2862344,00	468630,00
Поточні зобов'язання, тис. грн	10690,40	569684,00	77780,00	1163407,00	91808,00
<i>Коефіцієнт платоспроможності</i>	1,03	0,18	0,38	0,15	6,39
Активи, тис. грн	61609,10	2188337,00	1789424,00	3374471,00	1636914,00
Нематеріальні активи, тис. грн	226,80	722444,00	293258,00	512127,00	1168284,00
Зобов'язання, тис. грн	28411,10	1847300,00	1301022,00	2943686,00	221634,00
<i>Коефіцієнт рентабельності капіталу</i>	0,01	0,15	0,14	0,09	0,07

Продовж. дод. В
Закінчення табл. В.2

Показник	Значення				
	Інго Україна	PZU Україна	АХА страхування	Уніка	Альянс
Чистий прибуток, тис. грн	159,80	44685,00	69887,00	39119,00	97494,00
Середньорічний власний капітал, тис. грн	28752,15	303244,50	488738,50	423157,50	1366533,00
<i>Рівень покриття власними коштами зобов'язань зі страхування в цілому</i>	<i>0,55</i>	<i>1,33</i>	<i>1,69</i>	<i>2,39</i>	<i>1,68</i>
Розмір власних коштів, тис. грн	20738,60	327370,00	3419229,00	1535027,00	1458228,00
Нерозподілений прибуток, тис. грн	-4421,40	-318746,00	128279,00	242219,00	156896,00
Зареєстрований капітал, тис. грн	21000,00	19407,00	2361975,00	155480,00	700336,00
Резерви, які не пов'язані із зобов'язаннями, тис. грн	75,40	8770,00	118000,00	0,00	558048,00
Вільні резерви, які формується за рахунок прибутку, тис. грн	4084,60	617939,00	810975,00	1137328,00	42948,00
Сформовані резерви (без врахування частки перестраховальників), тис. грн	37416,00	245471,00	2019740,00	642951,00	868780,00
<i>Участь перестраховальників у заробленій премії</i>	<i>2,80</i>	<i>-0,98</i>	<i>0,04</i>	<i>-0,68</i>	<i>0,49</i>
Страхова премія, передана у перестраховання, тис. грн	18800,80	-715747,00	64253,00	-663515,00	536932,00
Зароблена страхова премія, тис. грн	6712,30	730089,00	1726467,00	980161,00	1096620,00

*Примітка: розроблено автором за джерелами [49,50,51,52,53,54,55,56,57,58]

**Розрахунок основних компонент за методом CAMEL для другого блоку
страхових компаній України**

Показник	Значення				
	ТАС СГ	Арсенал Страховання	Українська страхова група	Універсальна	АСКА
<i>Забезпеченість страховими резервами</i>	0,63	0,40	0,57	0,51	0,53
Середньорічне значення страхових резервів, тис. грн	870220,00	745740,50	542080,55	423251,50	533867,00
Страхова премія, тис. грн	1387745,00	1886713,00	951802,00	826326,00	1000801,00
<i>Відповідність суми інвестиційних активів обсягам страхових резервів і власного капіталу</i>	0,46	0,21	0,48	0,31	0,10
Інвестиційні активи та кошти на рахунках, тис. грн	710304,00	243877,00	437119,00	231895,00	71978,00
Страхові резерви, тис. грн	1078640,00	812588,00	611295,10	476314,00	517195,00
Власний капітал, тис. грн	450732,00	343675,00	308362,00	268088,00	195322,00
<i>Коефіцієнт надійності</i>	0,85	0,42	0,77	-0,29	0,43
Коефіцієнт ліквідності	11,45	3,73	9,02	4,71	3,68
Оборотні активи, тис. грн	817784,00	1267392,00	735767,10	713654,00	598728,00
Поточні зобов'язання, тис. грн	71426,00	339606,00	81555,60	151562,00	162577,00
Коефіцієнт платоспроможності	0,39	0,27	0,45	0,42	0,28
Активи, тис. грн	1606303,00	1604575,00	1001212,70	908168,00	894010,00
Нематеріальні активи, тис. грн	788519,00	337183,00	262045,60	194514,00	295282,00
Зобов'язання, тис. грн	1155571,00	1260900,00	692850,70	640080,00	698678,00

Продовж. дод. В
Закінчення табл. В.3.

Показник	Значення				
	ТАС СГ	Арсенал Страховання	Українська страхова група	Універсальна	АСКА
Коефіцієнт рентабельності капіталу	0,14	0,07	0,12	-0,01	0,08
Чистий прибуток, тис. грн	62951,00	22676,00	34578,10	-3360,00	15058,00
Середньорічний власний капітал, тис. грн	450470,00	308784,00	299966,80	270124,50	193259,50
<i>Рівень покриття власними коштами зобов'язань зі страхування в цілому</i>	<i>1,36</i>	<i>0,50</i>	<i>1,75</i>	<i>0,46</i>	<i>0,72</i>
Розмір власних коштів, тис. грн	857413,00	347017,00	542900,20	165506,00	587312,00
Нерозподілений прибуток, тис. грн	288807,00	111389,00	106986,60	-150265,00	121837,00
Зареєстрований капітал, тис. грн	102000,00	77400,00	114259,40	192700,00	187585,00
Резерви, які не пов'язані із зобов'яз., тис. грн	16190,00	44157,00	21171,90	4093,00	4369,00
Вільні резерви, які формуються за рахунок прибутку, тис. грн	450416,00	114071,00	300482,30	118978,00	517195,00
Сформовані резерви (без врахування частки перестраховальників), тис. грн	628223,00	698517,00	310812,80	357336,00	810770,00
<i>Участь перестраховальників у заробленій премії</i>	<i>-0,14</i>	<i>1,27</i>	<i>0,13</i>	<i>0,25</i>	<i>1,89</i>
Страхова премія, передана у перестраховання, тис. грн	-111807,00	1010319,00	107239,00	136380,00	628083,00
Зароблена страхова премія, тис. грн	810712,00	792766,00	798280,10	546926,00	332876,00

*Примітка: розроблено автором за джерелами [49,50,51,52,53,54,55,56,57,58]

Результати розрахунків компонент за методом CAMEL для страхових компаній України за 2018 рік

Страхова компанія	Значення						Загальна оцінка значень
	K1	K2	K3	K4	K5	Фактичне значення комплексної оцінки	
Інго Україна	0,66	0,20	0,27	0,55	2,80	4,48	1
PZU Україна	0,69	0,09	0,41	1,33	-0,98	1,55	3,5
АХА страхування	0,56	0,77	1,01	1,69	0,04	4,07	2
Уніка	0,65	0,04	0,32	2,39	-0,68	2,73	3
Альянс	0,17	0,07	1,32	1,68	0,49	3,74	2,5
ТАС СГ	0,63	0,46	0,85	1,36	-0,14	3,17	2
Арсенал Страхування	0,40	0,21	0,42	0,50	1,27	2,80	3
Українська страхова група	0,57	0,48	0,77	1,75	0,13	3,70	2,5
Універсальна	0,51	0,31	-0,29	0,46	0,25	1,25	4
АСКА	0,53	0,10	0,43	0,72	1,89	3,68	2,5

*Примітка: розроблено автором за джерелами [49,50,51,52,53,54,55,56,57,58]

Шкала п'ятибальної система методики CAMEL для страхових компаній

Кількість балів	Економічний зміст
1	Відповідає нормативним вимогам або оптимальним значенням
2	Очікується деяке погіршення аналізованого показника, однак на фінансовій стійкості це не відображується
3	У цілому значення показника є допустимим, однак отримання таких значень у динаміці може призвести до втрати фінансової стійкості в майбутньому
4	Дуже низьке або високе значення показника
5	Значення показника не відповідає вимогам законодавства або свідчить про потенційно низьку фінансову стійкість

*Примітка: розроблено автором за джерелами [15,19]

**Визначення та порядок розрахунку Z-коефіцієнта на основі моделі
Альтмана для страхових компаній**

Показник	Назва показника	Економічний зміст показника
x1	Частка власних коштів в оборотних активах	Співвідношення власного капіталу до загальної вартості активів
x2	Рентабельність активів розрахована з використанням нерозподіленого прибутку	Співвідношення нерозподіленого прибутку до загальної вартості активів.
x3	Рентабельність активів розрахована з використанням чистого прибутку	Співвідношення прибутку після оподаткування до загальної вартості активів.
x4	Коефіцієнт покриття поточних зобов'язань власним капіталом	Співвідношення власного капіталу до зобов'язань.
x5	Коефіцієнт трансформації	Співвідношення чистого прибутку до загальної вартості активів.
Z	Z - показник	$0,717 * x1 + 0,847 * x2 + 3,107 * x3 + 0,42 * x4 + 0,995 * x5$

*Примітка: розроблено автором за джерелами [16,20,26]

**Вихідні дані для розрахунку Z-коефіцієнта на основі моделі Альтмана для
першого блоку страхових компаній України**

Показник	Значення				
	Уніка	PZU Україна	АХА страхування	Інго Україна	Альянс
Капітал	430785,00	136035,00	489075,00	639855	47030
Активи	3374471,00	823124,00	1932701,00	1843095	131824
Нерозподілений прибуток / непокритий збиток	242219,00	37000,00	108366,00	207588	-24708
Чистий прибуток/збиток	39119,00	28386,00	-123174,00	27526	-4130
Акціонерний капітал	155480,00	32540,00	261975,00	305543	14665
Зобов'язання	2943686,00	687089,00	1443626,00	1203240	84794

*Примітка: розроблено автором за джерелами [49,50,51,52,53,54,55,56,57,58]

Вихідні дані для розрахунку Z-коефіцієнта на основі моделі Альтмана для другого блоку страхових компаній України

Показник	Значення				
	ТАС СГ	Арсенал Страхування	Українська страхова група	Універсальна	АСКА
Капітал	22065	343675	308362	268088	195332
Активи	31009	1604575	1001212,7	908168	894010
Нерозподілений прибуток / непокритий збиток	21152	111389	106986,8	-150265	-
Чистий прибуток/збиток	4158	8057	20926,5	5066	15058
Акціонерний капітал	500	77400	114259,4	192700	187585
Зобовязання	8944	1260900	692850,7	640080	698678

*Примітка: розроблено автором за джерелами [49,50,51,52,53,54,55,56,57,58]

Результати розрахунків Z-коефіцієнтів на основі моделі Альтмана для страхових компаній України

Страхова компанія	Значення							Значення індексу	Загальна оцінка значень
	x1	x2	x3	x4	x5	Z			
Уніка	0,05	0,07	0,01	0,15	0,01	2,03	1,81 - 2,6	Висока	
PZU Україна	0,04	0,04	0,03	0,20	0,03	2,91	2,61 - 2,9	Низька	
АХА страхування	0,14	0,06	-0,06	0,34	-0,06	2,55	1,81 - 2,6	Висока	
Інго Україна	0,17	0,11	0,01	0,53	0,01	4,99	2,91 - 3,0	Дуже низька	
Альянс	0,11	-0,19	-0,03	0,55	-0,03	2,54	1,81 - 2,6	Висока	
ТАС СГ	0,02	0,68	0,13	2,47	0,13	2,18	1,81 - 2,6	Висока	
Арсенал Страхування	0,05	0,07	0,01	0,27	0,01	2,28	1,81 - 2,6	Висока	
Українська страхова група	0,11	0,11	0,02	0,45	0,02	4,45	2,91 - 3,0	Дуже низька	
Універсальна	0,21	-0,17	0,01	0,42	0,01	2,11	1,81 - 2,6	Висока	
АСКА	0,21	-0,14	0,02	0,28	0,02	2,22	1,81 - 2,6	Висока	

*Примітка: розроблено автором за джерелами [49,50,51,52,53,54,55,56,57,58]

**Визначення та порядок розрахунку рейтингу на основі моделі Кромонава
для страхових компаній**

Показник	Назва показника	Еканомічний зміст показника
K1	Генеральний коефіцієнт надійності	Співвідношення власного капіталу до робочих активів.
K2	Коефіцієнт миттєвої ліквідності	Співвідношення ліквідних активів до зобов'язань до запитання.
K3	Кросс-коефіцієнт	Співвідношення сумарних зобов'язань до робочих активів.
K4	Генеральний коефіцієнт ліквідності	Співвідношення суми ліквідних активів та захищеного капіталу до сумарних зобов'язань.
K5	Коефіцієнт захищеності капіталу	Співвідношення захищеного капіталу до власного капіталу.
K6	Коефіцієнт фондової капіталізації прибутку	Співвідношення власного капіталу до статутного капіталу.

*Примітка: розроблено автором за джерелом [25]

**Вихідні дані для розрахунку рейтингу на основі моделі Кромонава для
першого блоку страхових компаній України**

Показник	Значення				
	Уніка	PZU Україна	АХА страхування	Інго Україна	Альянс
Власний капітал, млн. грн	4307,85	3410,37	4884,02	293,59	4152,80
Робочі активи, млн. грн	28623,44	14658,93	15911,51	3353,87	4686,30
Ліквідні актив, млн. грн	891,67	1359,87	6771,13	72,03	
Зобов'язання до запитання, млн. грн	1745,62	2486,57	3015,88	106,90	918,08
Сумарні зобов'язання, млн. грн	29436,86	18473,00	13010,22	284,11	2216,34
Захищений капітал, млн. грн	0,00	87,70	1180,00	0,75	1580,48
Сумарний капітал, млн. грн	4307,85	3410,37	3410,37	293,59	4152,80
Статутний капітал, млн. грн	1554,80	19407,00	23619,75	210,00	7003,36

*Примітка: розроблено автором за джерелами [49,50,51,52,53,54,55,56,57,58]

**Вихідні дані для розрахунку рейтингу на основі моделі Кромонава для
другого блоку страхових компаній України**

Показник	Значення				
	ТАС СГ	Арсенал Страховання	Українська страхова група	Універсальна	АСКА
Власний капітал, млн. грн	4507,32	3436,75	3083,62	1927,00	1953,22
Робочі активи, млн. грн	8177,84	12673,92	7357,67	7136,54	5987,28
Ліквідні актив, млн. грн	598,25	4883,35	4371,53	1858,35	536,50
Зобов'язання до запитання, млн. грн	7142,60	3396,06	8155,56	1515,62	5033,56
Сумарні зобов'язання, млн. грн	1555,71	12609,00	6928,51	3369,56	6986,78
Захищений капітал, млн. грн	169,00	441,57	211,72	4093,00	4369,00
Сумарний капітал, млн. грн	4507,32	3436,75	3083,62	2680,88	1953,22
Статутний капітал, млн. грн	1020,00	774,00	1142,59	1927,00	1875,85

*Примітка: розроблено автором за джерелами [49,50,51,52,53,54,55,56,57,58]

**Результати розрахунків рейтингу на основі моделі Кромонава для
страхових компаній України**

Страхова компанія	Значення						Підсумковий бал надійності
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	
Уніка	0,15	0,51	1,03	0,03	0,00	2,77	41,58
PZU Україна	0,23	0,55	1,26	0,08	0,03	0,18	36,19
АХА страхування	0,31	2,25	0,82	0,61	0,35	0,14	78,51
Інго Україна	0,09	0,67	0,08	0,26	0,00	1,40	29,11
Альянс	0,89	0,00	0,47	0,71	0,38	0,59	60,17
ТАС СГ	0,55	0,08	0,19	0,49	0,04	4,42	58,06
Арсенал Страхування	0,27	1,44	0,99	0,42	0,13	4,44	80,09
Українська страхова група	0,42	0,54	0,94	0,66	0,07	2,70	62,76
Універсальна	0,27	1,23	0,47	1,77	1,53	1,39	82,48
АСКА	0,33	0,11	1,17	0,70	2,24	1,04	55,40

*Примітка: розроблено автором за джерелами [49,50,51,52,53,54,55,56,57,58]

Основні показники діяльності небанківських фінансових установ за сегментами ринку фінансових послуг в Україні у 2014-2018 роках, млн. грн

Показники	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Страхові компанії					
Кількість страхових компаній, од.	382,00	361,00	310,00	294,00	281,00
Валові страхові премії, млн. грн	26767,3	29736,0	35170,30	43431,80	45461,36
Валові страхові виплати, млн. грн	5065,40	8100,50	8839,50	10536,80	12863,37
Рівень валових виплат, %	18,90	27,20	25,10	24,30	25,10
Активи страхових компаній, млн. грн	70261,2	60729,1	56075,60	57381,00	41342,04
Кредитні спілки					
Кількість кредитних спілок, од.	589,00	588,00	462,00	378,00	358,00
Кількість членів КС, тис. осіб	821,60	764,60	642,90	564,10	478,95
Видані кредити, млн. грн	1994,40	1792,70	1799,50	1902,30	2018,00
Внески на депозитні рахунки, млн. грн	989,80	855,20	831,80	937,00	1045,70
Загальні активи, млн. грн	2338,70	2064,30	2032,50	2169,80	2019,39
Недержавні пенсійні фонди					
Кількість недержавних пенсійних фондів, од.	76,00	72,00	64,00	64,00	62,00
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	55,10	59,70	62,60	58,70	68,80
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	833,70	836,70	834,00	840,80	855,30
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	2469,20	1980,00	2138,70	2465,60	2745,20
Пенсійні внески, млн. грн	1808,20	1886,80	1895,20	1897,30	2000,50
Пенсійні виплати, млн. грн	421,40	557,10	629,90	696,30	809,90
Фінансові компанії та лізингодавці					
Кількість зареєстрованих фінансових компаній, од.	415,00	571,00	650,00	818,00	940,00
Обсяг наданих фінансових послуг фінансовими компаніями, млн. грн	54154,8	68282,3	110420	228165,0	119029,8
Активи фінансових компаній, млн. грн	51264,8	71120,0	67401,4	107533,9	125322,3
Кількість юридичних осіб (лізингодавців), од.	267,00	268,00	202,00	183,00	167,00
Вартість діючих договорів фінансового лізингу, млн. грн	58304,1	26109,9	22904,4	22417,9	249200
Кількість діючих договорів фінансового лізингу, од.	27348,00	22148,00	17314,00	13939,00	14472,00

Закінчення дод.Ж

Закінчення табл.Ж.1

Показники	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Ломбарди					
Кількість зареєстрованих ломбардів, од.	477,00	482,00	456,00	415,00	373,00
Сума наданих фінансових кредитів під заставу ,млн. грн	8410,80	12459,70	16718,00	16389,00	16442,30
Кількість наданих фінансових кредитів під заставу, тис. шт.	10930,10	10600,00	11943,60	12226,30	11749,50
Сума погашених фінансових кредитів, млн. грн	8202,30	12155,30	16414,70	16395,90	16139,70
Кількість договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, тис. шт.	1191,50	1164,80	1264,70	1530,80	1155,50

*Примітка: розроблено автором за джерелами [7,9]

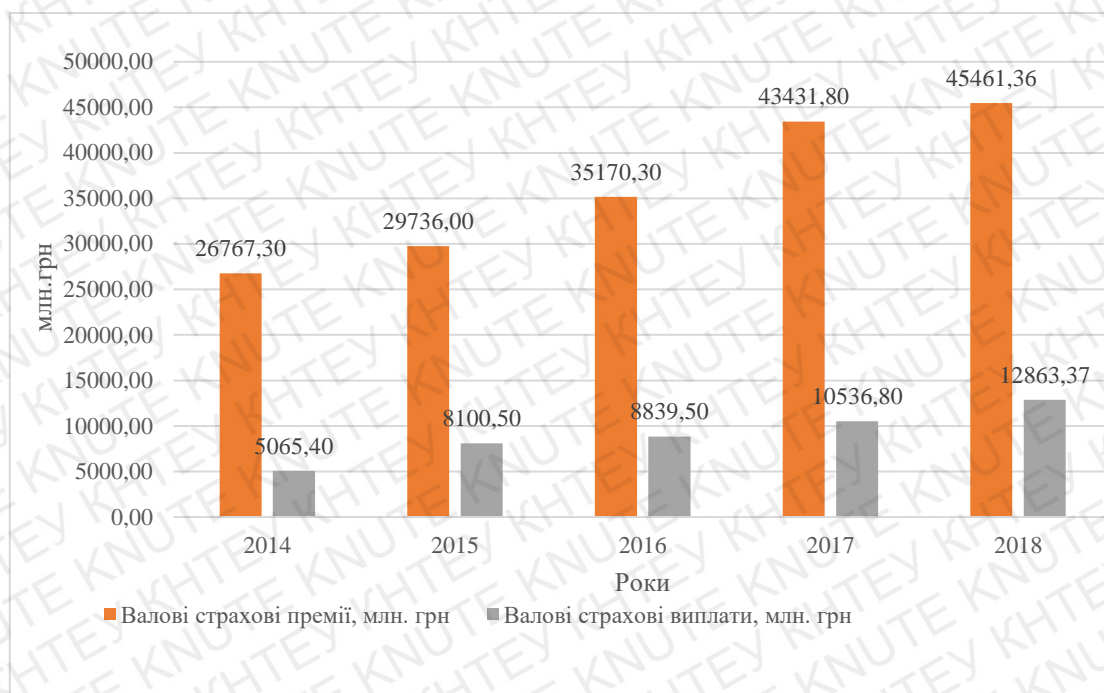

Рис. К.1. Динаміка основних показників діяльності страхових компаній в Україні у 2014-2018 роках, млн. грн

* Примітка: побудовано автором за джерелами [7,9,37,42,47]

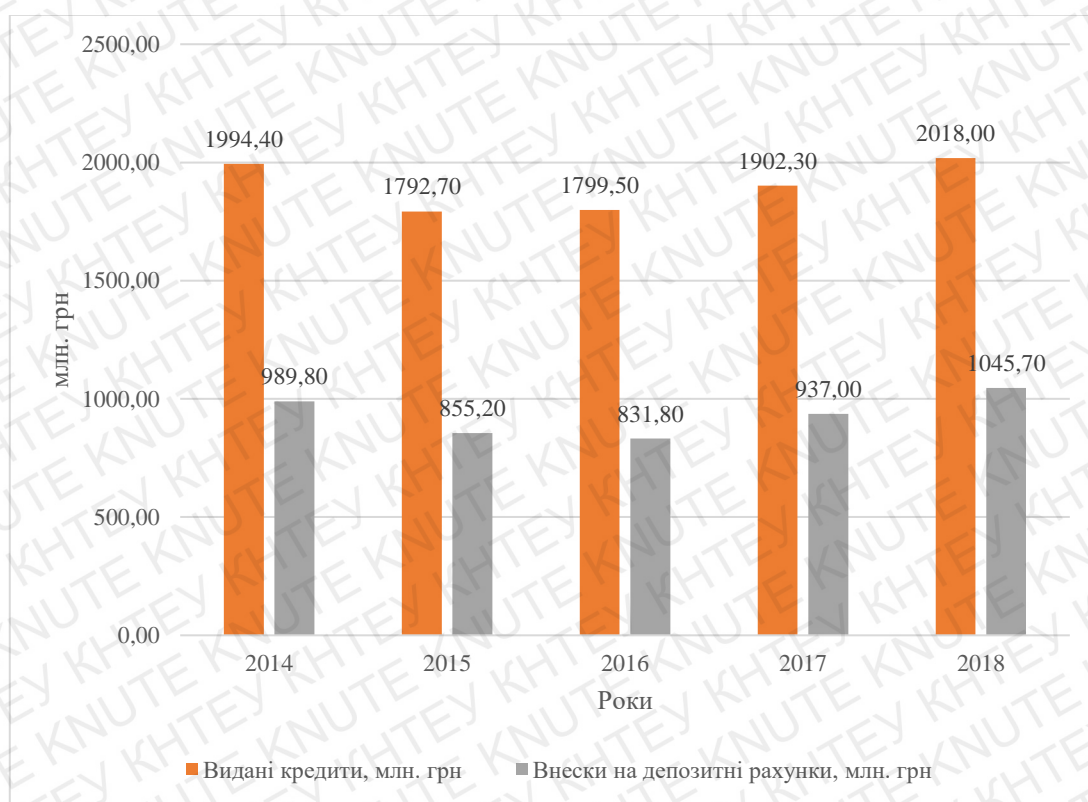

Рис. К.2. Динаміка основних показників діяльності кредитних спілок в Україні у 2014-2018 роках, млн. грн

* Примітка: побудовано автором за джерелами [7,9,37,42,47]

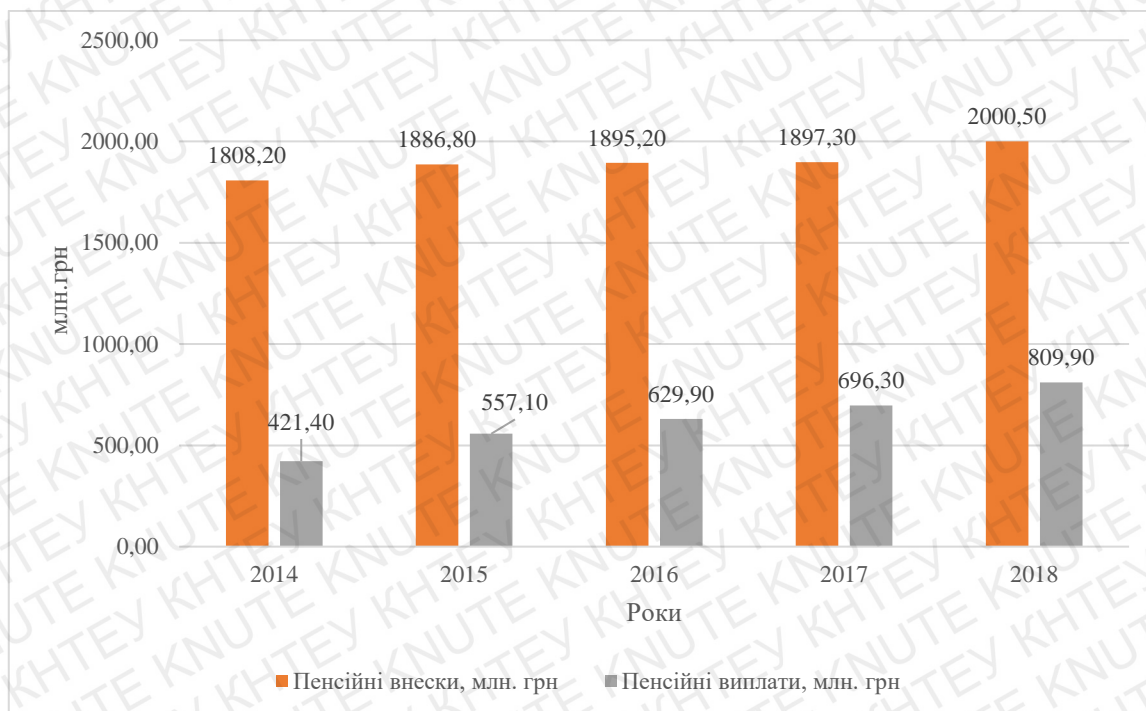

Рис. К.3. Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні у 2014-2018 роках, млн. грн

*Примітка: побудовано автором за джерелами [7,9,37,42,47]

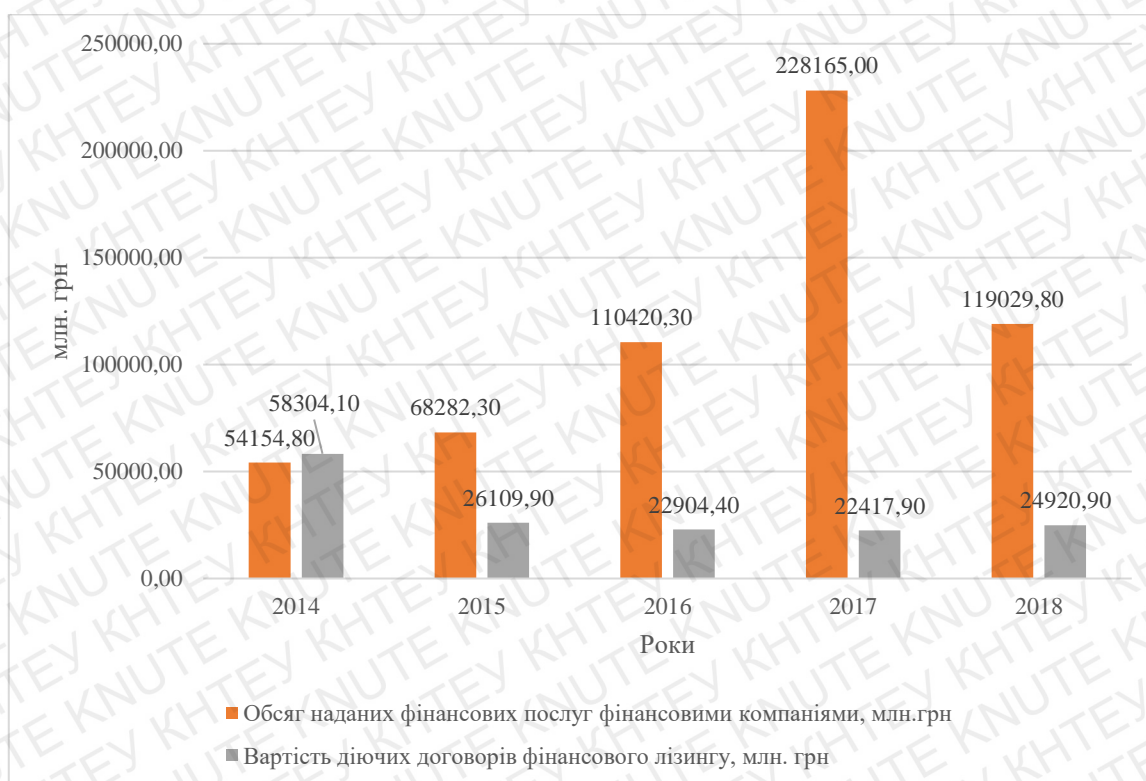

Рис. К.4. Динаміка основних показників діяльності фінансових компаній та лізингодавців в Україні у 2014-2018 роках, млн. грн

* Примітка: побудовано автором за джерелами [7,9,37,42,47]

Рис. К.5. Динаміка основних показників діяльності ломбардів в Україні у 2014-2018 роках, млн. грн

* Примітка: побудовано автором за джерелами [7,9,37,42,47]

Рис.Л.1 Схема державного регулювання та нагляду у сфері фінансового моніторингу за діяльністю небанківських фінансових

* Примітка: розроблено автором за джерелом [44]

ДОДАТОК М

Таблиця М.1

Порівняльні значення кредитних рейтингів різних агентств

Значення	S&P	Fitch	Moody's
Мінімум ризику, виключно висока надійність вкладень	AAA	AAA	Aaa
Дуже гарна здатність виконувати зобов'язання	AA	AA	Aa
Досить висока надійність, проте країна більш вразлива до зовнішнього негативу	A	A	A
Досить висока надійність, проте чутливість до несприятливого впливу світової економіки ще вища	BBB	BBB	Baa
Стан економіки непоганий, проте будь-які зміни можуть зіграти злий жарг	BB	BB	Ba
Поки що країна може виконувати свої зобов'язання, проте існує досить велика загроза погіршення ситуації	B	B	B
Високі кредитні ризики, проте якщо все буде добре, то економіка зможе впоратися з боргами	CCC	CCC	Caа
Дуже висока схильність до кредитних ризиків	CC	CC	Ca
Платежі за кредитами проводяться, проте порушено процедуру банкрутства	C	C	C
Дефолт за фінансовими зобов'язаннями	D	D	-

*Примітка: розроблено автором за джерелами [31,32,33]

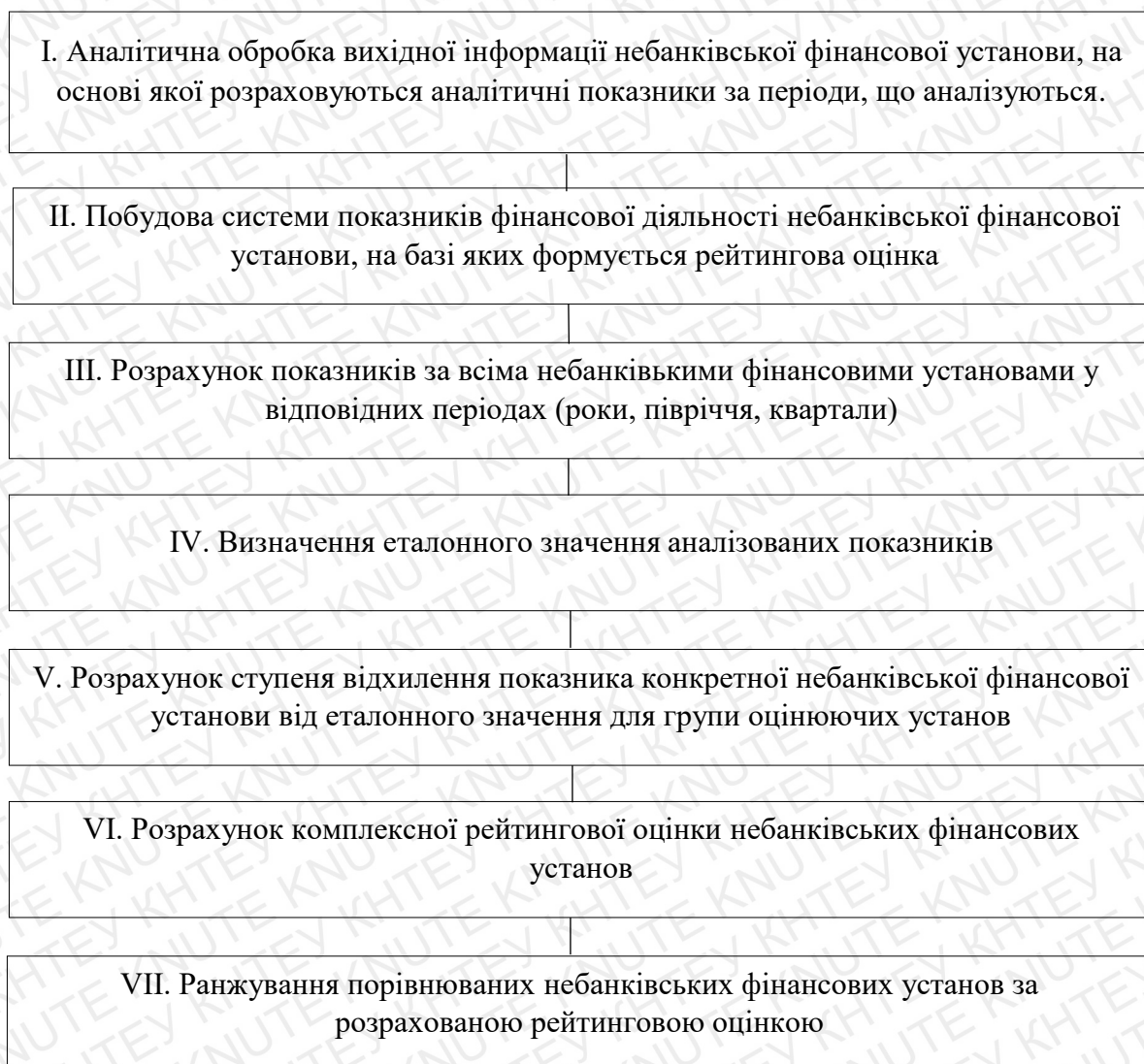

Рис.Н.1. Алгоритм проведення рейтингової оцінки небанківської фінансової установи

* Примітка: розроблено автором за джерелами [42,46]

Визначення та порядок розрахунку рейтингу на основі синтезу системи CAMELSO, моделі Альтмана та методу Кромонава для страхових компаній України

Компонента	Показники	Економічний зміст показника
K1	Забезпеченість страховими резервами	Співвідношення середньорічного значення страхових резервів до страхових премій
K2	Відповідність суми інвестиційних активів обсягам страхових резервів і власного капіталу	Співвідношення суми інвестиційних активів на коштах на рахунках до суми страхових резервів та власного капіталу .
K3	Індекс надійності на основі методу Кромонава	Розрахунок генерального коефіцієнта надійності.
		Розрахунок коефіцієнт миттєвої ліквідності.
		Розрахунок кросс-коефіцієнту.
		Розрахунок генерального коефіцієнту ліквідності.
		Розрахунок коефіцієнту захищеності капіталу.
		Розрахунок коефіцієнту фондової капіталізації прибутку
K4	Індекс стійкості на основі моделі Альтмана	Розрахунок Z-коефіцієнта.
K5	Рівень покриття власними коштами зобов'язань зі страхування в цілому	Співвідношення розміру власних коштів до сформованих резервів страховальника (без врахування частки перестраховика).
K 6	Участь перестраховальників у заробленій премії	Співвідношення страхової премії переданої у перестраховання до заробленої страхової премії.

*Примітка: розроблено автором за джерелами [44 ,47]

Продовження дод. Р

Таблиця Р.2

**Шкала рейтингової оцінки на основі синтезу системи CAMELSO, моделі
Альтмана та методу Кромонава для страхових компаній України**

Кількість балів	Нормативне значення	Економічний зміст
1	13-15,00	Відповідає нормативним вимогам або оптимальним значенням
2	11-12,99	Очікується деяке погіршення аналізованих показників, однак на фінансовому станці це не відображується
3	8-10,99	У цілому значення показників є допустимим, однак отримання таких значень у динаміці може призвести до втрати своєї позиції у майбутньому
4	5-7,99	Дуже низьке або високе значення показників.
5	< 4,99	Значення показників не відповідає вимогам законодавства або свідчить про потенційно низьке фінансове положення.

*Примітка: розроблено автором за джерелами [25,30,39]

Таблиця Р.3

**Результати розрахунків на основі синтезу системи CAMELSO, моделі
Альтмана та методу Кромонава для страхових компаній України**

Страхова компанія	Значення						Фактичне значення комплексної оцінки	Загальна оцінка значень
	K1	K2	K3	K4	K5	K6		
Інго Україна	0,66	0,20	2,91	4,99	0,55	2,80	12,12	2
PZU Україна	0,69	0,09	3,62	4,45	1,33	-0,98	9,20	3
АХА страхування	0,56	0,77	7,85	2,55	1,69	0,04	13,47	1
Уніка	0,65	0,04	4,16	2,03	2,39	-0,68	8,59	3
Альянс	0,17	0,07	6,02	2,54	1,68	0,49	10,97	3
ТАС СГ	0,63	0,46	5,81	2,18	1,36	-0,14	10,30	3
Арсенал Страхування	0,40	0,21	8,01	2,28	0,50	1,27	12,67	2
Українська страхова група	0,57	0,48	6,28	4,45	1,75	0,13	13,65	1
Універсальна	0,51	0,31	8,25	2,11	0,46	0,25	11,89	2
АСКА	0,53	0,10	5,54	2,22	0,72	1,89	11,00	2

* Примітка: розроблено автором самостійно на основі джерел [49,50,51,52,53,54,55,56,57,58]

Рейтинг страхових компаній України за підсумками результатів діяльності за 2018 рік на основі синтезу системи CAMELSO, моделі Альтмана та методу Кромонава

Позиція у рейтингу	Страхова компанія	Фактичне значення комплексної оцінки	Загальна оцінка значень
1	Українська страхова група	13,65	1
2	АХА страхування	13,47	1
3	Арсенал Страхування	12,67	2
4	Інго Україна	12,12	2
5	Універсальна	11,89	2
6	АСКА	11,00	2
7	Альянс	10,97	3
8	ТАС СГ	10,30	3
9	PZU Україна	9,20	3
10	Уніка	8,59	3

*Примітка: розроблено автором за джерелами [49,50,51,52,53,54,55,56,57,58]